

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Діяльність банків на ринку державних боргових цінних паперів на прикладі
АТ КБ «ПриватБанк»

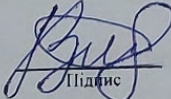
Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр найменування

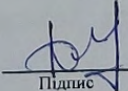
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і найменування

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

КВРФБС.021147.09.01.00

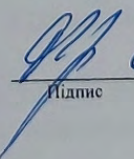
Виконав студент IV курсу, група ФБС-21-1 Василь ПЕТРИШИН
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. екон. наук, доцент
Науковий ступінь, учене звання

Підпис

Інна ДОЦЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

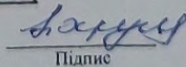
Нормоконтролер

Підпис

Олександр ПЕТРИШИН
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Назва

Підпис

Ніла ХРУЩ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

18.06 2025
Дата

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Шифр і найменування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Шифр і найменування

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ *Н. Хрущ*

10 02 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Петришина Василя Петровича

1 Тема роботи: Діяльність банків на ринку державних боргових цінних паперів на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Керівник роботи Доценко Інна Олексіївна, канд. екон. наук, доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 07.02.2025 р. № 23 (додаток № 5)

2. Строк подання студентом роботи на кафедру до 07.06.2025.

3 Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти; спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання); періодичні видання за темою дослідження; фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк».

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1 Теоретико-методичні засади діяльності банків на ринку державних цінних паперів.

2 Аналітико-практичні аспекти діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів.

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

1. Види державних боргових цінних паперів.

2. Основні напрямки діяльності комерційних банків на фондовому ринку.

3. Учасники ринку державних цінних паперів в залежності від їх функціонального призначення.

4. Обсяги торгів основними видами фінансових інструментів на фондових біржах.

5. Облігації внутрішньої державної позики, які знаходяться в обігу, за сумою основного боргу.

6. Частка ОВДП в активах банків в розрізі банківських груп в 2020-2024 рр.

7. Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2024 роки.

8. Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2024 роки.

9. Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках.

10. Динаміка прибутку АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках.

11. Послуги з купівлі-продажу ОВДП АТ КБ «ПриватБанк».

12. Портфель інвестиційних цінних паперів АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках.

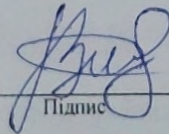
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 10 лютого 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

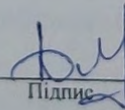
Назва розділів (етапів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.04.2025	виготовлено
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 25.04.2025	виготовлено
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 25.05.2025	виготовлено
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 1.06.2025	виготовлено
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 14.06.2025	виготовлено
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 18.06.2025	виготовлено

Студент

Підпис

Василь ПЕТРИШИН
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Підпис

Інна ДОЦЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Студент: Василь Петришин

Керівник: Інна Доценко, к.е.н, доцент

Тема роботи: Діяльність банків на ринку державних боргових цінних паперів на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Ключові слова: цінні папери, боргові цінні папери, облігації, облігації внутрішньої державної позики, облігації зовнішньої державної позики.

Мета роботи: поглиблення теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо покращення діяльності банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів України.

Предмет дослідження: фінансові відносини між банками та державними інституціями в процесі функціонування на ринку боргових державних цінних паперів.

Об'єкт дослідження: діяльність банків на ринку боргових державних цінних паперів.

За результатами дослідження сформульовані такі висновки: вивчено поняття та сутності державних цінних паперів та особливості їх використання в якості інструмента покриття дефіциту бюджету; окреслено роль банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів; здійснено аналіз ринку державних цінних паперів в Україні та діяльності банків в операціях з державними цінними паперами; проаналізовано фінансово-господарську діяльність АТ КБ «ПриватБанк» та його місце на ринку державних цінних паперів; визначено перспективи розвитку ринку державних боргових цінних паперів в Україні та ролі банківських установ у цьому процесі.

Визначені такі перспективи (шляхи) розвитку: представлено напрями покращення інвестиційної діяльності банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів у післявоєнний період.

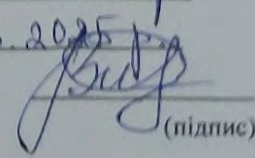
Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 57 сторінок друкованого тексту. Робота містить 7 таблиць, 9 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел складається із 42 найменувань.

Дата виконання кваліфікаційної роботи 6.06.2025р.

Дата захисту кваліфікаційної роботи з 18.06.2025р.

Студент Василь ПЕТРИШИН

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади діяльності банків на ринку державних цінних паперів	7
1.1 Економічна сутність державних боргових цінних паперів та особливості їх використання як інструмента запозичення	7
1.2 Роль, функції та напрями діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів	17
2 Аналітико-практичні аспекти діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів	28
2.1 Аналіз діяльності банків на ринку державних цінних паперів та фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк»	28
2.2 Напрями розвитку інвестиційної діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»	41
Висновки	49
Список використаних джерел	52
Додатки	57

Вступ

Актуальність теми. В умовах фінансової нестабільності, спричиненою повномасштабною війною, одним із пріоритетних завдань залишається стабільне функціонування фінансового ринку, зокрема його ключового сегмента – ринку державних цінних паперів. Ринок державних боргових цінних паперів відіграє ключову роль у формуванні бюджетної політики та реалізації грошово-кредитної політики країни. На даний час, державні цінні папери стали головним інструментом залучення коштів до державного бюджету за допомогою внутрішніх запозичень, що дозволяє підтримувати економічну стабільність держави. Банківські установи, як ключові суб'єкти на фінансовому ринку, забезпечують ефективний обіг державних цінних паперів, виконуючи функцію посередника. Вони спрощують процес купівлі-продажу фінансових інструментів та знижують ризики для інших учасників ринку. Тому, дослідження місця та ролі банків на ринку державних боргових цінних паперів є важливим для забезпечення стабільності та подальшого розвитку фінансової системи України.

Питанням обігу державних цінних паперів присвячена значна кількість праць вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Л. Богрінцева, У. Ватаманюк-Зелінська, М. Головач, О. Гриценко, М. Данилюк, О. Койчева, В. Костюк, Р. Квасницька, Г. Кришталь, Н. Руденко, О. Файчук, Ю. Цимбалюк. Вивченню діяльності банків на ринку цінних паперів присвячені праці Ю. Боцмана, А. Буряченко, В. Рисіна, Б. Стеценко, С. Черкасова, І. Хома, Науковий доробок авторів має важливе значення як у теоретичному, так і практичному аспектах, як інструменту фінансування бюджетного дефіциту. Однак, окремі аспекти діяльності банків на ринку державних боргових цінних паперів вчені-економісти розглядають фрагментарно, що зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо покращення діяльності банківських установ на

ринку державних боргових цінних паперів України. Згідно мети дослідження поставлені такі завдання:

- дослідити поняття та сутності державних цінних паперів та особливості їх використання в якості інструмента покриття дефіциту бюджету;
- окреслити роль банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів;
- здійснити аналіз ринку державних цінних паперів в Україні та діяльності банків в операціях з державними цінними паперами;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність АТ КБ «ПриватБанк» та його місце на ринку державних цінних паперів;
- визначити перспективи розвитку ринку державних боргових цінних паперів в Україні та ролі банківських установ у цьому процесі.

Об'єктом дослідження є діяльність банків на ринку боргових державних цінних паперів. Предметом дослідження є фінансові відносини між банками та державними інституціями в процесі функціонування на ринку боргових державних цінних паперів.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи економічної науки, а саме: діалектичний метод; методи узагальнення, синтезу, порівняння, аналізу, індукції, дедукції, аналогії; методи емпіричного дослідження; абстрактно-логічний метод; методи та прийоми графічного та табличного відображення.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національного банку України, праці вчених-економістів, інформаційні ресурси мережі Інтернет, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 57 сторінок друкованого тексту. Робота містить 7 таблиць, 9 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел складається із 42 найменувань.

1 Теоретико-методичні засади діяльності банків на ринку державних цінних паперів

1.1 Економічна сутність державних боргових цінних паперів та особливості їх використання як інструмента запозичення

Для України, яка перебуває на етапі поглиблення ринкових перетворень, питання формування збалансованої боргової політики набуває особливого значення. Зміна економічних пріоритетів, трансформація системи державного управління, значні витрати на воєнні дії, а також нові соціальні виклики вимагають принципово нового підходу до фінансування дефіциту бюджету. Серед основних способів покриття дефіциту бюджету варто виокремити такі [8]:

- державні кредити, залучені у банківській системі – позики, які держава отримує у центрального банку або в комерційних фінансових установах. Цей інструмент використовується рідко, оскільки банківські кредити, як правило, супроводжуються високими процентними ставками, що створює додаткове боргове навантаження на бюджет країни;

- додаткова емісія грошей, один із швидких, проте вкрай небезпечних способів покриття бюджетного дефіциту. Випуск нових грошових знаків без забезпечення їх реальними економічними активами провокує інфляцію, підриває довіру до національної валюти, спричиняє коливання курсу і загалом дестабілізує грошово-кредитну систему. Тому цей метод вважається крайнім заходом і не рекомендується для постійного використання;

- підвищення податків або введення нових податків. Такий підхід може забезпечити додаткові надходження до бюджету, проте він має низку негативних наслідків: зменшення реальних доходів населення, зниження рентабельності бізнесу, скорочення інвестиційної активності. У результаті це може призвести до спаду економіки, втрати робочих місць і соціального напруження;

– випуск державних цінних паперів – оптимальний інструмент, який широко застосовується у світовій практиці. Державні боргові цінні папери зазвичай мають високу інвестиційну привабливість завдяки гарантіям держави щодо виплати доходу та погашення основної суми боргу. Вони є формою добровільного кредитування держави з боку фізичних та юридичних осіб на чітко визначених умовах – платності, строковості та повернення.

Державні цінні папери стали важливою складовою боргової політики більшості урядів. В країнах із розвиненою ринковою економікою держава активно використовує механізм випуску державних цінних паперів для покриття бюджетного дефіциту – тобто фінансування тих витрат, які не покриваються за рахунок податкових надходжень або інших джерел доходів держави. Це дозволяє урядам уникати надмірного підвищення податків чи інфляційної грошової емісії, водночас забезпечуючи фінансову стабільність. Порівняно з іншими джерелами фінансування, випуск цінних паперів є дешевшим і менш ризикованим. Їх висока ліквідність дає можливість інвесторам вільно оперувати ними на вторинному ринку, що підвищує загальну мобільність капіталу [6, с. 14]. Крім того, за допомогою випуску цінних паперів держава може ефективно акумулювати тимчасово вільні кошти підприємств, установ, організацій і населення. Це дозволяє зменшити обсяг зовнішніх запозичень, посилити фінансовий суверенітет країни та стимулювати розвиток внутрішнього ринку капіталів.

Світова практика демонструє широку різноманітність боргових інструментів, які уряди використовують залежно від національних особливостей та економічної ситуації. Глобалізація фінансових ринків сприяє стандартизації деяких типів цінних паперів, однак кожна держава формує власний портфель, зважаючи на обсяг і структуру внутрішнього та зовнішнього боргу, рівень довіри до уряду, стан банківської системи, потреби бюджету тощо. Ефективне управління державними цінними паперами дозволяє країні не лише покривати поточні бюджетні зобов'язання, а й регулювати економічні процеси, впливати на рівень ліквідності в банківській системі, підтримувати стабільність національної валюти та залучати інвестиції в національну економіку. У цьому контексті

вдосконалення державної боргової політики та розвиток ринку цінних паперів мають стратегічне значення для довгострокової фінансової безпеки України.

Основні переваги використання державних цінних паперів для покриття дефіциту державного бюджету представлені на рисунку 1.1.

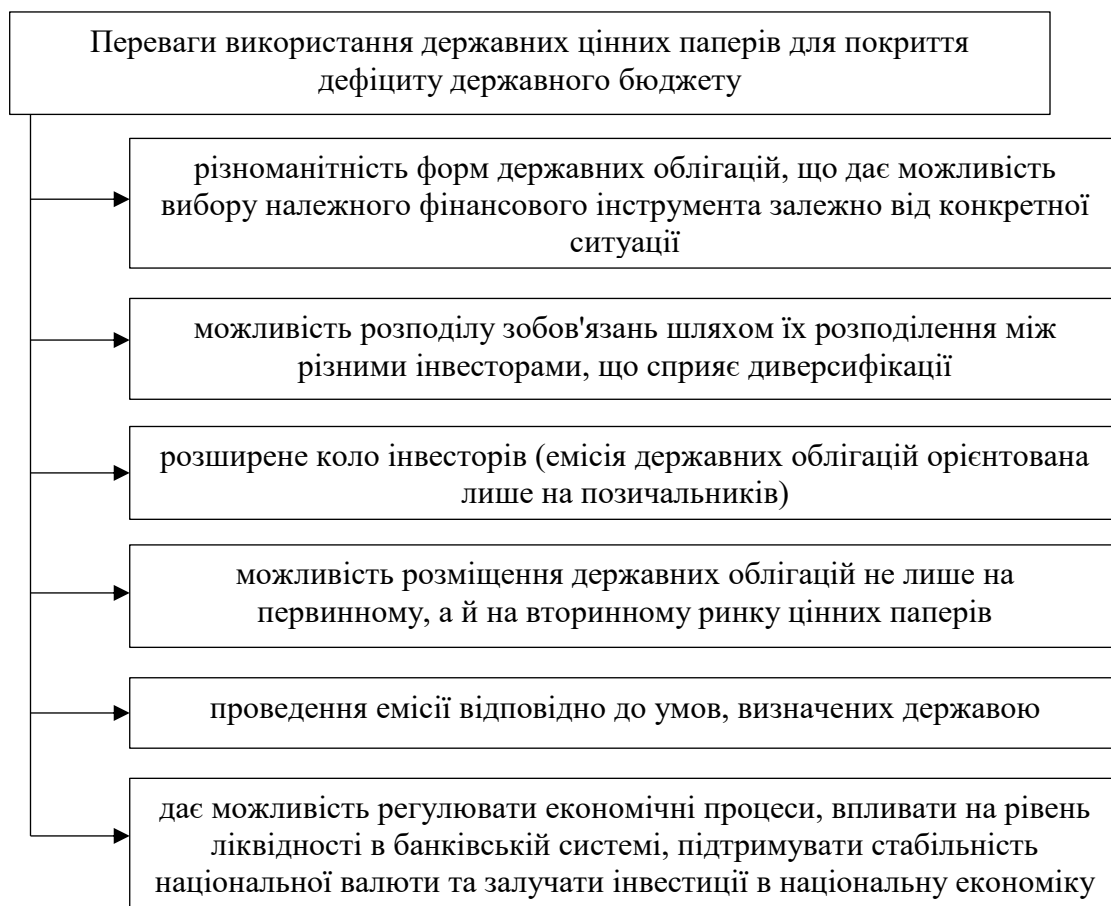

Рисунок 1.1 – Переваги використання державних цінних паперів для покриття дефіциту державного бюджету

Джерело: [1]

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» № 3480-IV від 23.02.2006 р., боргові цінні папери – це «цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають обов'язок емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги, а також інші права власника та обов'язки емітента і осіб, які надають забезпечення за облігаціями» [28]. Виділяють наступні види державних боргових цінних паперів: облігації внутрішніх державних позик

України (ОВДП), облігації зовнішніх державних позик України (ОЗДП), казначейські зобов'язання та цільові облігації внутрішніх державних позик України, які представлено на рисунку 1.2.

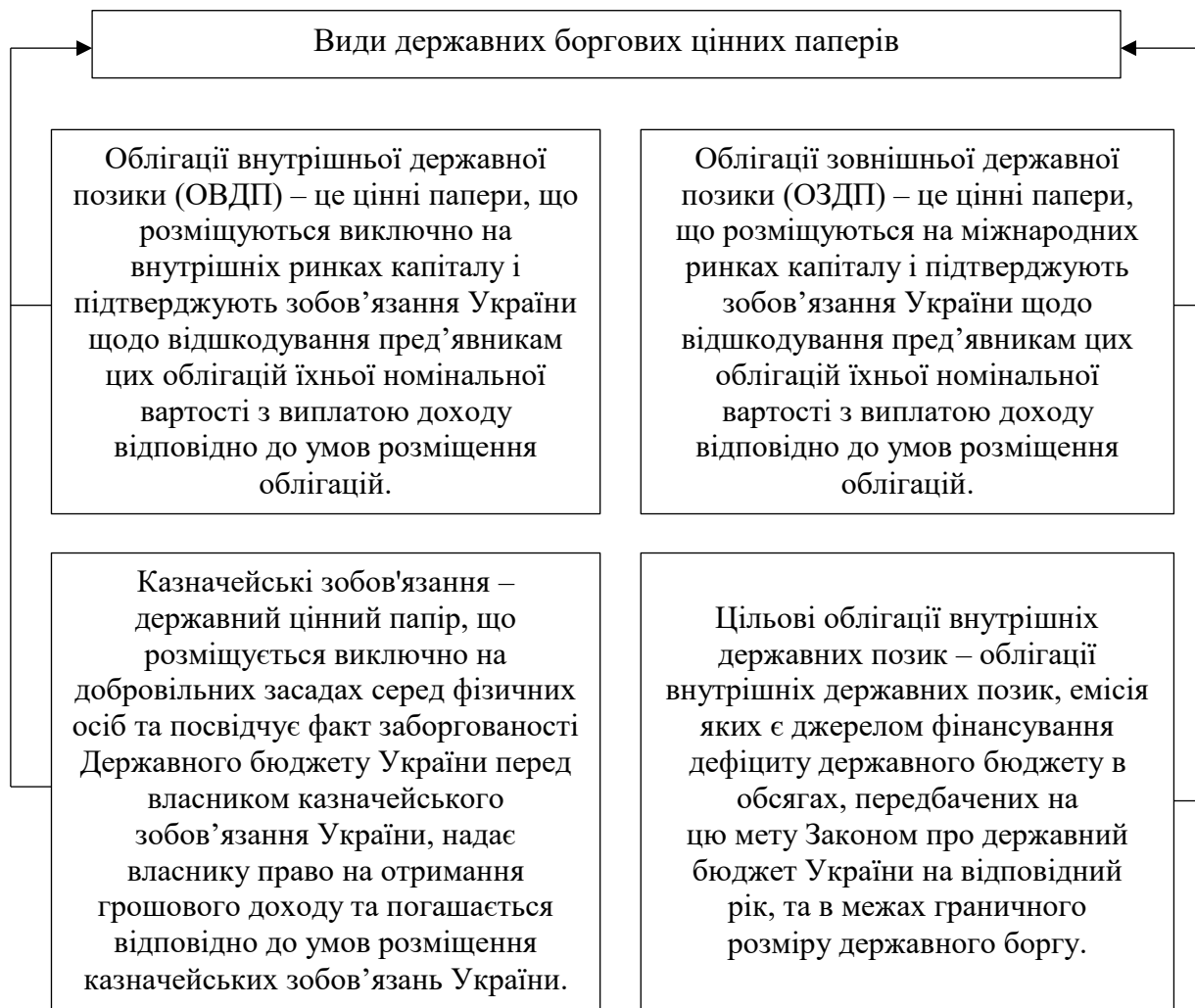

Рисунок 1.2 – Види державних боргових цінних паперів

Джерело: узагальнено за [9, 15, 28]

Залежно від місця розміщення та джерела фінансування, державні боргові цінні папери поділяють на внутрішні (розміщені серед резидентів держави) та зовнішні (розміщені на міжнародних фінансових ринках). Кожен з цих видів має свої специфічні особливості, переваги та ризики, що мають враховуватись при формуванні стратегії управління державним боргом. Розгляд їхніх характеристик дозволяє краще зрозуміти, який тип запозичень є доцільним у тій чи іншій економічній ситуації (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Переваги та недоліки внутрішніх та зовнішніх державних боргових цінних паперів

Внутрішні	Зовнішні
Переваги	
<p>– фінансова незалежність (держава залучає ресурси всередині країни, зменшуючи залежність від зовнішніх кредиторів і політичного тиску);</p> <p>– сприяння розвитку національного фінансового ринку (обіг внутрішніх паперів активізує банківську систему, біржі, підвищує фінансову грамотність населення);</p> <p>– можливість залучення вільних коштів громадян і підприємств (цінні папери стають інструментом збереження і примноження капіталу для приватних осіб та юридичних структур);</p> <p>– контроль над умовами випуску (держава самостійно визначає валюту, ставку, строки, що дозволяє гнучко управляти борговим навантаженням);</p> <p>– оподаткування (в окремих випадках доходи заВДЦП можуть бути звільнені від податків, як це реалізовано, наприклад, для військових облігацій).</p>	<p>– доступ до більших обсягів фінансових ресурсів (зовнішні ринки дають можливість залучати значні обсяги коштів за вигіднішими умовами, особливо під час сприятливої кон'юнктури);</p> <p>– низькі процентні ставки в окремих випадках (розміщення на зовнішніх ринках часто дає змогу залучити кредитні ресурси під менший відсоток, ніж на внутрішньому);</p> <p>– підвищення міжнародного іміджу (успішне розміщення зовнішніх державних цінних паперів свідчить про довіру інвесторів до країни);</p> <p>– диверсифікація джерел фінансування (дозволяє уряду зменшити тиск на внутрішній фінансовий ринок і забезпечити гнучкість у фінансуванні бюджету);</p> <p>– можливість залучення іноземної валюти для погашення раніше отриманих іноземних позик.</p>
Недоліки	
<p>– обмеженість ресурсної бази (внутрішній ринок капіталу в країнах з невисоким рівнем доходів населення має менший потенціал порівняно з міжнародними фінансовими ринками);</p> <p>– конкуренція з приватним сектором (великі державні запозичення можуть «витіснити» приватні інвестиції, підвищуючи процентні ставки на внутрішньому ринку);</p> <p>– залежність від економічної ситуації в країні (у кризові періоди населення менш охоче інвестує в державні облігації через зниження довіри);</p> <p>– обслуговування боргу в національній валюті (у разі високої інфляції реальна вартість виплат може зростати, погіршуючи фіскальну стабільність).</p>	<p>– зовнішня залежність (виплати за зовнішніми державними цінними паперами можуть залежати від політичної волі іноземних інвесторів, рейтингових агентств, умов зовнішніх ринків);</p> <p>– валютні ризики (запозичення у твердій валюті створюють ризик зростання боргового навантаження при девальвації національної валюти);</p> <p>– вплив зовнішніх ринків на національну економіку (коливання на міжнародних ринках можуть негативно позначатися на вартості нових випусків або обслуговуванні наявного боргу);</p> <p>– політичні умови (зовнішні кредитори можуть висувати політичні або економічні вимоги, що обмежують суверенітет країни у внутрішній політиці).</p>

Джерело: узагальнено за [11, 17]

Державні цінні папери, як зовнішні, так і внутрішні, можуть стабілізувати або дестабілізувати грошовий обіг, стимулювати або стримувати економічне

зростання, рівномірно розподіляти податковий тягар при фінансуванні великих інвестиційних проєктів, з одного боку, та створювати економічний тягар для майбутніх поколінь, з іншого.

Серед державних боргових цінних паперів найбільшого поширення набули облігації державних позик, які є емісійними, борговими цінними паперами. Емісія облігацій, як і інших цінних паперів, включає їх випуск і розміщення. Як правило, емітентом державних облігацій виступає Міністерство фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України. Агентами ж із розміщення та обслуговування випусків, можуть виступати комерційні банки та професійні учасники ринку цінних паперів. При розміщенні державних облігацій між їх емітентом та набувачем – власником виникають відносини позики, що передбачають виникнення у емітента зобов'язань по поверненню власнику облігації її номінальної вартості і сплаті доходу у розмірі, зазначеному в умовах емісії, якщо інше не передбачено умовами розміщення облігацій [18, с. 80]. Основними інвесторами, залежно від виду облігацій, що випускаються, є: населення, пенсійні та страхові компанії та фонди, банки, інвестиційні компанії та фонди.

Державні облігації в Україні випускаються в електронній формі, тобто у вигляді бездокументарних цінних паперів. Це означає, що вони не мають паперового носія, а облік прав власності на них здійснюється шляхом записів на електронних рахунках у депозитарній системі, яка функціонує під управлінням Національного банку України. Такий підхід забезпечує зручність, оперативність і безпечність у зберіганні та обігу державних цінних паперів.

Кожен випуск облігацій державної позики супроводжується оформленням глобального сертифіката – офіційного документа, що підтверджує загальний обсяг та умови випуску облігацій. Цей сертифікат зберігається у депозитарії Національного банку України. Реалізація державних облігацій відбувається на засадах добровільності, тобто фізичні та юридичні особи мають можливість самостійно ухвалити рішення щодо придбання таких цінних паперів. Облігації можуть бути придбані як на первинному ринку (під час емісії), так і на

вторинному ринку – шляхом купівлі у попередніх власників через фондові біржі або уповноважених торговців цінними паперами [1].

Моментом набуття права власності на облігацію, вважається дата її реєстрації в системі депозитарного обліку Національного банку України. Після чого набувач облігації отримує всі права, передбачені умовами випуску цінного паперу, зокрема – право на отримання доходу (відсотків) та на повернення основної суми інвестованих коштів у визначений термін.

Права власника облігації підтверджуються офіційними виписками з рахунків у цінних паперах, які видає депозитарій Національного банку України. Ці документи мають юридичну силу та слугують підставою для реалізації прав інвестора в разі потреби – наприклад, при зверненні до суду, передачі облігації іншій особі або при пред'явленні вимог до емітента.

Завдяки цифровому формату облігацій та централізованій системі обліку, механізм придбання і зберігання державних цінних паперів в Україні відповідає сучасним міжнародним стандартам, сприяє прозорості фінансових операцій і підвищує загальний рівень довіри до державних боргових інструментів.

Облігації, які емітуються від імені держави, базуються на характерних принципах [40, с. 68]:

– принцип повернення коштів (поверненості) – власник облігації має законне право на повернення вкладених коштів у повному обсязі після закінчення терміну дії облігації. Таке зобов'язання емітента є основою довіри інвесторів до державних цінних паперів, оскільки гарантує повернення капіталу;

– принцип строковості – повернення позики здійснюється у чітко встановлений строк, визначений умовами випуску (емісії) облігації. Кожний вид державної облігації має свій термін погашення, що дозволяє класифікувати їх на короткострокові, середньострокові та довгострокові. Цей принцип є важливим з точки зору управління ліквідністю як для емітента, так і для інвестора;

– принцип платності – держава, як боржник, зобов'язується виплачувати власнику облігації дохід, який може мати форму фіксованої грошової суми або відсоткової ставки. Ця винагорода є своєрідною платою за тимчасове

використання капіталу інвестора й виступає додатковим стимулом для придбання облігацій.

Таким чином, державні облігації виконують роль інструменту боргового фінансування, який поєднує інтереси держави у залученні ресурсів із правами інвесторів на захист вкладених коштів та отримання доходу. Зважаючи на надійність таких цінних паперів, їхній випуск дозволяє не лише покривати бюджетні потреби, а й розвивати національний фінансовий ринок, залучаючи внутрішні заощадження та сприяючи підвищенню інвестиційної активності в економіці.

Слід відзначити, що облігації внутрішньої державної позики можуть розміщуватись на первинному ринку як у національній валюті – гривні, так і в іноземній валюті (доларах США або євро). Це надає державі можливість залучати кошти як від внутрішніх, так і від зовнішніх інвесторів, враховуючи їхні валютні переваги та інвестиційні стратегії.

В останні роки обсяги розміщення ОВДП на українських біржах суттєво зросли. Однією з основних причин такого зростання став воєнно-політичний конфлікт, спровокований повномасштабним вторгненням росії в Україну. Ця ситуація породила значну невизначеність на фінансових ринках та знизила рівень довіри як внутрішніх, так і міжнародних інвесторів. Вони почали остерігатися за безпеку своїх вкладень, сумніваючись у можливості повернення інвестованих коштів та отримання обіцяного доходу, що було зумовлено нестабільністю макроекономічного середовища та ризиком його подальшого погіршення.

В умовах воєнного стану, який охопив усі сфери життя в країні, постала нагальна потреба в пошуку нових джерел фінансування для підтримки Збройних сил України, забезпечення функціонування критично важливої інфраструктури та стабілізації економіки. У відповідь на загрозу національній безпеці та відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», а також на виконання положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану», урядом було ухвалено

стратегічно важливе рішення щодо забезпечення фінансової стабільності держави в умовах широкомасштабної агресії з боку рф.

Зокрема, Кабінет Міністрів України затвердив план щодо здійснення державних внутрішніх запозичень на суму до 400 мільярдів гривень. Залучення цих коштів забезпечується поетапним випуском облігацій внутрішньої державної позики особливого типу – так званих «військових облігацій» внутрішньої державної позики. Ці облігації є специфічною формою ОВДП, що має чітко визначене цільове призначення – мобілізацію коштів на потреби оборони, підтримку Збройних Сил України та соціальну допомогу населенню під час війни. Тобто військові облігації є цільовими облігаціями внутрішньої державної позики [1].

Специфічними характеристиками військових облігацій внутрішньої державної позики є [26]:

- номінальна вартість однієї облігації становить 1000 гривень. Такий розмір номіналу робить їх доступними для широкого кола громадян і підприємств, що сприяє масовому залученню коштів;

- купонний період встановлений на рівні одного року, що означає щорічну виплату доходу власникам облігацій відповідно до встановленої ставки;

- ставка доходу за військовими облігаціями є плаваючою, тобто змінною і прив'язаною до середнього значення облікової ставки Національного банку України. Розрахунок цієї ставки здійснюється на основі значень, що діяли протягом дванадцятимісячного періоду, який завершується першого числа місяця, що передує місяцю купонної виплати. Такий підхід дозволяє зробити доходи інвестора більш реалістичними і прив'язаними до актуальних умов грошово-кредитної політики;

- доходи фізичних осіб, отримані від інвестування у військові облігації, не підлягають оподаткуванню, що робить цей інструмент ще привабливішим та сприяє зростанню попиту на облігації, й стимулює участь приватного капіталу у фінансуванні оборонних потреб країни;

- строк обігу військових облігацій може становити до 30 років, що дає

змогу гнучко формувати боргове навантаження держави у довгостроковій перспективі та створює можливість стабільного планування витрат.

Цей механізм фінансування є важливою складовою в умовах воєнного стану, коли держава стикається з надзвичайними бюджетними потребами. Випуск військових облігацій не лише забезпечує надходження необхідних коштів до бюджету, а й виконує ще одну важливу функцію – сприяє консолідації суспільства, оскільки дозволяє кожному громадянину або бізнесу взяти участь у спільній справі – захисті суверенітету та незалежності України. Таким чином, випуск військових ОВДП став не лише фінансовим інструментом, а й символом національної єдності в умовах війни, відкривши громадянам шлях до прямої участі в економічному захисті держави.

Підсумовуючи викладене, варто зауважити, що державні боргові цінні папери виступають одним із найважливіших та універсальних інструментів залучення фінансових ресурсів для покриття бюджетного дефіциту, фінансування соціально-економічних програм та забезпечення стабільності в умовах кризових ситуацій. Їх використання дозволяє державі мобілізувати як внутрішні, так і зовнішні джерела капіталу, зберігаючи при цьому гнучкість у виборі умов запозичення – строків, валюти, ставок доходу тощо.

Особливістю внутрішніх облігацій є їх тісний зв'язок із національним фінансовим ринком, що дозволяє уряду оперативно реагувати на бюджетні виклики без зовнішньої залежності. З іншого боку, зовнішні державні облігації відкривають доступ до значно ширших фінансових ресурсів, однак водночас несуть із собою валютні ризики та зовнішній політичний вплив.

Успішне використання державних цінних паперів вимагає комплексного підходу до управління боргом, який має бути зваженим, прозорим і довгостроковим. В умовах таких викликів, як війна чи економічна нестабільність, ці інструменти стають не лише джерелом фінансування, але й засобом підтримки довіри суспільства, фінансової системи та міжнародних партнерів до держави.

1.2 Роль, функції та напрями діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів

Фондовий ринок є одним із найважливіших складових фінансової системи будь-якої країни, оскільки саме на ньому відбувається первинне розміщення та вторинний обіг цінних паперів. Його ефективне функціонування сприяє залученню інвестицій, мобілізації фінансових ресурсів, формуванню ринкової ціни капіталу та забезпеченню прозорості фінансових потоків.

Серед основних учасників фондового ринку особливу роль відіграють банківські установи, які виступають не лише у ролі фінансових посередників, а й як активні гравці. Банки здійснюють широкий спектр операцій з цінними паперами, включаючи купівлю-продаж, управління активами, андеррайтинг, а також виступають емітентами власних цінних паперів.

Участь банків на фондовому ринку значно впливає на інвестиційний клімат країни. Їх діяльність підвищує довіру інвесторів, забезпечує ліквідність фінансових інструментів, а також сприяє впровадженню нових технологій у сферу торгівлі. Зокрема, розвиток позабіржових торговельних систем та інтернет-трейдингу відкриває нові можливості для фінансових установ, знижує бар'єри для входу на ринок і робить фінансові послуги більш доступними для широкого кола учасників.

Комерційні банки, будучи акціонерними товариствами, мають право здійснювати власну емісію цінних паперів. Це включає не лише традиційні акції та облігації, які забезпечують формування власного та позикового капіталу, а й інструменти грошового ринку – такі як депозитні сертифікати, ощадні сертифікати та векселі. Якщо акції дозволяють банківським установам залучати інвестиції у капітал, а облігації – отримувати позикові ресурси на визначений термін, то сертифікати і векселі фактично є формою залучення безвідкличних депозитів або керованих фінансових зобов'язань перед клієнтами банку [2, с. 38].

Важливо зазначити, що право на емісію акцій мають лише ті банки, які функціонують як акціонерні товариства, тоді як депозитні сертифікати та векселі можуть випускати будь-які банки, за умови, що вони мають не менше двох років успішної діяльності на фінансовому ринку. Це забезпечує базовий рівень надійності та фінансової стабільності банку перед тим, як він почне виконувати функцію емітента.

Для більш глибокого розуміння ролі банків на фондовому ринку, а також впливу їхньої діяльності на загальний стан фінансової системи, важливим є вивчення основних напрямків діяльності комерційних банків на фондовому ринку (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Основні напрямки діяльності комерційних банків на фондовому ринку

Категорія	Операції	Функції та особливості
Державні цінні папери	<ul style="list-style-type: none"> – інвестування; – торговий та платіжний агент; – діяльність як дилер та комісіонер; – депозитарні послуги. 	<ul style="list-style-type: none"> – управління портфелями; – забезпечення ліквідності; – розміщення цінних паперів; – облік та зберігання.
Корпоративні цінні папери	<ul style="list-style-type: none"> – купівля та продаж; – депозитарно-реєстраторські послуги. 	<ul style="list-style-type: none"> – здійснення брокерської та дилерської діяльності; – надання консультацій та управління активами.
Власні цінні папери	<ul style="list-style-type: none"> – випуск та розміщення; – ведення реєстру власників; – виплата дивідендів. 	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення ліквідності; – продаж через первинний та вторинний ринки; – управління фінансовими ризиками.
Позабалансові операції	<ul style="list-style-type: none"> – андерайтинг; – брокерські та дилерські діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> – маркетингові дослідження; – розміщення цінних паперів; – забезпечення ринкової ліквідності; – регуляторні функції.
Депозитарні та реєстраторські послуги	<ul style="list-style-type: none"> – зберігання та облік цінних паперів. 	<ul style="list-style-type: none"> – надання безпечного зберігання; – ведення реєстру власників; – інформування про рух.

Джерело: [3]

Усі суб'єкти, які тією чи іншою мірою залучені до функціонування ринку державних цінних паперів, можна умовно розподілити на три основні групи залежно від ступеня їхньої участі та ролі на цьому ринку [42, с. 122]:

– безпосередні учасники ринку, або клієнти. До них належать емітенти (державні органи, які випускають цінні папери з метою залучення фінансових ресурсів для фінансування дефіциту бюджету); та інвестори (збереження та/або збільшення вартості своїх активів через інвестиції в цінні папери);

– друга група охоплює професійних учасників ринку, зокрема брокерів, дилерів та трейдерів, які є юридичними особами (а в деяких країнах і фізичні особи), для яких операції з цінними паперами є основним видом професійної діяльності. Вони надають посередницькі послуги емітентам та інвесторам, допомагаючи їм здійснювати купівлю, продаж, облік та управління фінансовими інструментами;

– третя група включає інституції, що формують інфраструктуру фондового ринку. Їхня головна функція – забезпечення організованого, надійного та прозорого функціонування ринку. До таких організацій належать фондові біржі, торгові платформи, депозитарії, клірингові та розрахункові центри, а також реєстратори прав власності на цінні папери. Вони створюють технічні, правові та інформаційні умови для ефективної діяльності всіх учасників ринку.

На рисунку 1.3 відображено діяльність учасників ринку державних цінних паперів в залежності від їх функціонального призначення.

Банківські установи, як ключові учасники ринку державних цінних паперів, здійснюють широкий спектр операцій з цінними паперами. Операції з цінними паперами є однією з важливих складових комерційної діяльності банківських установ, оскільки вони дозволяють банкам здійснювати різноманітні фінансові операції та забезпечують можливість залучення додаткових фінансових ресурсів. Основним завданням банків є забезпечення ліквідності та доходності свого портфеля цінних паперів. Цінні папери можуть бути використані банками як засіб залучення додаткових фінансових ресурсів та забезпечення платоспроможності.

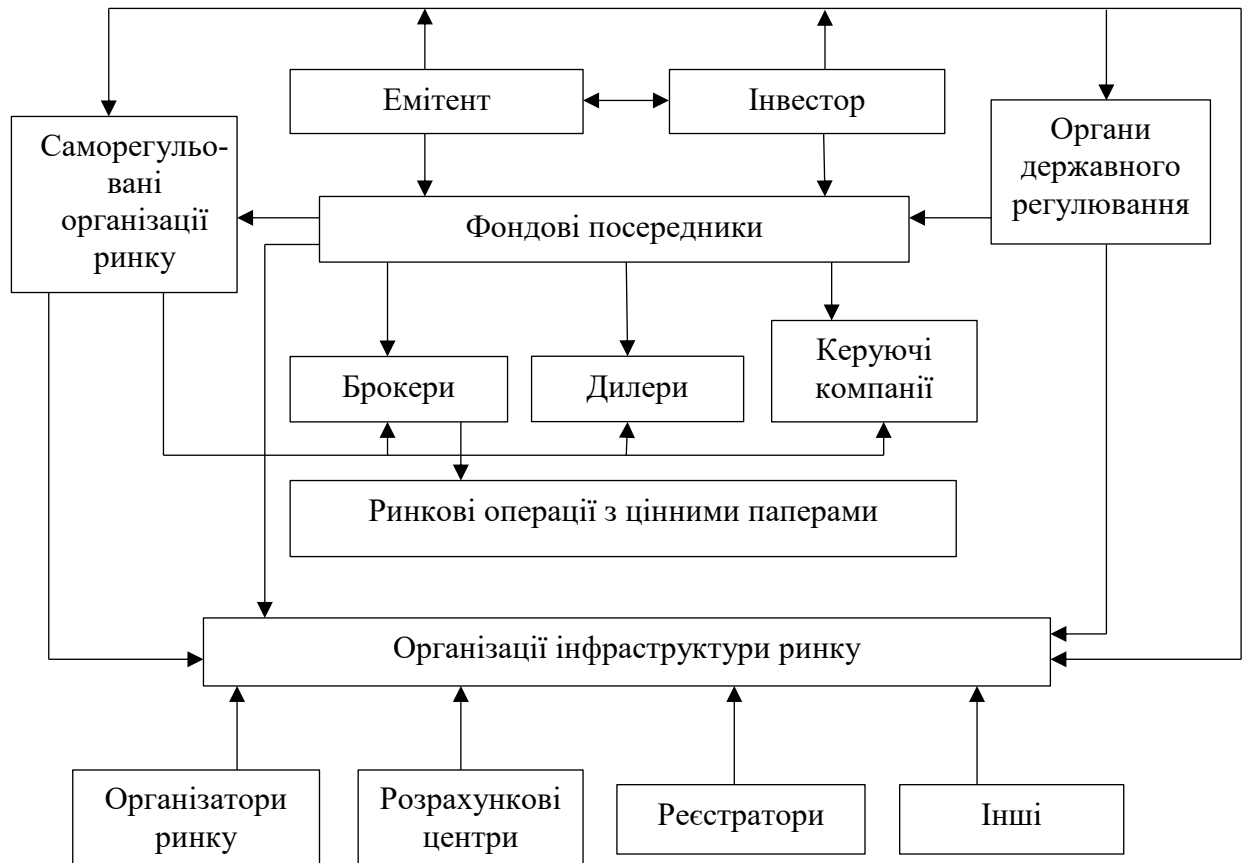

Рисунок 1.3 – Учасники ринку державних цінних паперів в залежності від їх функціонального призначення

Джерело: [5, с. 31]

Банківські установи, на ринку державних цінних паперів можуть виступати в кількох ключових ролях, зокрема:

– первинний дилер – банк, уповноважений державою брати участь у первинному розміщенні облігацій внутрішньої державної позики. Первинні дилери зобов'язані підтримувати ліквідність ринку та забезпечувати участь інвесторів у торгах;

– посередник (дистриб'ютор) – банк може діяти як агент між державою-емітентом та інвесторами, допомагаючи у розміщенні облігацій серед юридичних і фізичних осіб;

– інвестор – банки можуть самостійно купувати державні облігації для розміщення власного капіталу, формуючи портфель з метою отримання доходу;

– зберігач (депозитарна установа) — банк може обслуговувати рахунки цінних паперів своїх клієнтів, забезпечуючи зберігання ОВДП та операції з ними;

– андеррайтер – у разі емісії облігацій, особливо зовнішніх, банк може гарантувати їх викуп і розміщення серед інвесторів;

– платіжний агент — банк може виконувати функції з виплати доходу (відсотків, купонів) та погашення номінальної вартості облігацій від імені держави.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 року № 363 «Про запровадження інституту первинних дилерів на ринку державних цінних паперів» [27], а також Порядку відбору та функціонування первинних дилерів, затвердженого наказом Міністерства від 10 червня 2009 року № 757 [24], в Україні було офіційно введено інститут первинних дилерів (професійних фінансових посередників) на ринку державних цінних паперів.

Суть цього інституту полягає в тому, що визначені Міністерством фінансів фінансові установи (в т.ч. банки), які відповідають встановленим критеріям, отримують виключне право брати участь у первинному розміщенні облігацій внутрішньої державної позики. В обмін на це вони зобов'язуються активно сприяти розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів і виконувати низку функціональних та фінансових обов'язків.

Щоб отримати статус первинного дилера, фінансова установа (в т.ч. банки) повинна відповідати ряду вимог: мати ліцензію на професійну діяльність з торгівлі цінними паперами; володіти практичним досвідом роботи на ринку облігацій внутрішньої державної позики, що підтверджується обсягом операцій з цими паперами не менш як на 1 мільярд гривень; мати сплачений статутний капітал, еквівалентний не менше ніж 10 мільйонам євро [15].

Крім відповідності цим вимогам, первинні дилери повинні виконувати зобов'язання, закріплені в договорах з Міністерством фінансів України. Зокрема, вони мають: подавати конкурентні та неконкурентні заявки на участь у розміщенні облігацій внутрішньої державної позики; кожні півроку

забезпечувати купівлю не менше ніж 3 % загального обсягу облігацій, що випускаються; виконувати функції маркет-мейкера, тобто забезпечувати підтримку ліквідності ОВДП на вторинному ринку через операції купівлі-продажу в обсязі не менше 3% від обсягу обігу; надавати аналітичні консультації Міністерству фінансів України, зокрема щодо доцільності випуску облігацій внутрішньої державної позики, їх обсягів, строків обігу та календарних графіків розміщення, на основі власної оцінки ринкової ситуації.

Процедура відбору первинних дилерів проходить у кілька етапів [15]:

– Міністерство фінансів публікує повідомлення про початок відбору первинних дилерів на своєму офіційному сайті не пізніше ніж за 10 робочих днів до початку прийому документів;

– потенційні учасники мають надати документи, а саме: заяву про участь; підтвердження розміру статутного капіталу (еквівалент не менше 10 мільйонам євро); копію ліцензії на здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами; довідку від НБУ про обсяг торгівлі ОВДП на суму щонайменше 1 мільярд гривень;

– спеціальна комісія з відбору учасників аналізує подані документи. Обсяг придбаних облігацій внутрішньої державної позики на суму 1 мільйон гривень прирівнюється до 0,001 бала у межах загального мінімального порогу в 1 мільярд гривень обігу;

– з тими фінансовими установами, які успішно пройшли відбір, Міністерство фінансів укладає відповідні договори про співпрацю;

– після завершення процедури відбору Міністерство фінансів інформує Національний банк України про переможців з метою включення їх до реєстру та процесу розміщення облігацій внутрішньої державної позики.

Таким чином, інститут первинних дилерів є ключовим елементом інфраструктури ринку державних цінних паперів. Його мета – забезпечити ефективне, прозоре та стабільне функціонування механізму державного запозичення в межах внутрішнього ринку.

Однією з ключових ролей, яку відіграють банки на ринку державних цінних паперів, є функція фінансового посередництва. У цьому контексті банки виступають як ефективна ланка між власниками тимчасово вільних фінансових ресурсів та тими суб'єктами, які мають потребу в додатковому капіталі для реалізації своїх інвестиційних проєктів або поточної діяльності.

Банки акумулюють значні обсяги фінансових ресурсів залучаючи кошти від населення, підприємств та інституційних інвесторів у вигляді депозитів або інвестиційних вкладів. В подальшому ці ресурси можуть бути спрямовані на придбання державних цінних паперів (ОВДП). Таким чином, банки забезпечують перерозподіл рух капіталу від секторів з надлишком ліквідності до секторів з потребою у фінансуванні, що сприяє оптимальному розміщенню ресурсів у масштабах національної економіки. З одного боку, вкладники отримують можливість зберігати та примножувати свої кошти, з іншого – держава може залучити необхідні фінансові ресурси для інновацій, розширення виробництва, модернізації інфраструктури або виконання соціальних зобов'язань [7].

Інвестиційна діяльність банків на ринку державних цінних паперів є важливою складовою їхньої фінансової стратегії та інструментом управління активами. Особливо актуальним цей напрямок є в умовах економічної нестабільності або зростання ризиків на кредитному ринку, коли банки шукають безпечні та дохідні способи розміщення капіталу.

Одним із найпоширеніших видів державних цінних паперів, у які інвестують українські банки, є облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Ці папери випускаються Міністерством фінансів України з метою фінансування бюджетного дефіциту, погашення попередніх боргів та забезпечення соціально-економічних потреб держави. У вітчизняній практиці систему цілей банківського інвестування в державні цінні папери можна характеризувати за такими основними напрямками, як [16, с. 328]:

– збереження і приріст капіталу та забезпечення стабільного доходу (ОВДП, як правило, мають передбачувану дохідність і виплачують фіксований

або плаваючий купон, що робить їх привабливими для довгострокового розміщення капіталу);

– управління ліквідністю (інвестування у державні облигації дозволяє банкам підтримувати належний рівень ліквідних активів, оскільки частина ОВДП може швидко реалізовуватися на вторинному ринку або використовуватись як застава);

– зниження ризиків (на відміну від корпоративних паперів або кредитів, державні облигації мають нижчий рівень кредитного ризику, оскільки підтримуються гарантіями держави);

– оптимізація структури активів (банки використовують ОВДП для диверсифікації свого інвестиційного портфеля, знижуючи залежність від інших, більш ризикових, активів).

Особливого значення інвестиції банків в ОВДП набули після початку повномасштабної війни, після випуску військових облигацій, які стало одним із ключових способів підтримки бюджету та армії. Банки стали активними покупцями цих інструментів, демонструючи не лише фінансову доцільність, а й солідарність із державними інтересами. Таким чином, інвестиції банків у державні цінні папери не лише приносять дохід та знижують ризики, а й виконують соціально-економічну функцію – сприяючи фінансовій стабільності країни та підтримці державного сектору в кризові періоди.

Банківські установи можуть здійснювати депозитарну діяльність на фондовому ринку. Вони можуть виступати зберігачами цінних паперів, відкривати рахунки в цінних паперах клієнтам, обліковувати права власності, а також забезпечувати операційне супроводження угод з цінними паперами. У контексті державних цінних паперів особливу роль виконує Національний банк України, який, згідно зі своїм статусом учасника депозитарної системи України, здійснює централізований депозитарний облік та повний цикл обслуговування операцій з державними цінними паперами, зокрема облигаціями внутрішньої державної позики (ОВДП). Діяльність НБУ у цій сфері базується на отриманих державних активах, що підлягають реєстрації та зберіганню в депозитарній

системі. На первинному ринку ОВДП розміщуються Міністерством фінансів України шляхом проведення аукціонів. У цих аукціонах мають право брати участь банки, які отримали статус первинних дилерів, і які виконують відповідні вимоги, включаючи фінансову надійність та досвід роботи з державними борговими інструментами. Вони купують облігації безпосередньо в держави та далі можуть реалізовувати їх іншим учасникам ринку.

На вторинному ринку, де облігації обертаються після первинного розміщення, операції купівлі-продажу здійснюються торговцями цінними паперами – суб'єктами, які мають відповідну ліцензію, видану Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Торговці виступають як професійні посередники, які забезпечують ліквідність ринку, котирування цін, а також технічне виконання угод між учасниками ринку [33, с. 147].

Банки виконують функцію андеррайтингу на ринку державних цінних паперів. Андеррайтинг – це одна з важливих форм професійної участі банків на фондовому ринку, що полягає у гарантуванні повного або часткового викупу емітованих цінних паперів у разі їх нерозміщення серед інвесторів [33]. У межах ринку державних цінних паперів, зокрема облігацій внутрішньої державної позики, андеррайтинг виконує стратегічну функцію забезпечення успішного фінансування державних потреб. На практиці банки-андеррайтери можуть брати участь у розміщенні державних цінних паперів у двох основних формах:

– повний андеррайтинг (*hard underwriting*) – банк або група банків бере на себе зобов'язання викупити весь обсяг емісії державних облігацій, незалежно від попиту з боку інвесторів. У цьому разі банк несе ризик невдалого розміщення, однак отримує премію або комісію за надані гарантії;

– частковий андеррайтинг (*soft underwriting*) – банк погоджується викупити лише ту частину емісії, яка не буде розміщена серед інвесторів, або обмежує свою участь обсягом, визначеним у договорі з емітентом. Це знижує ризики для банку, але також обмежує його прибутковість.

У контексті ОВДП, андеррайтинг в Україні офіційно не є основною моделлю розміщення, оскільки держава зазвичай реалізує облігації через

аукціони. Проте функції андеррайтингу частково виконують первинні дилери, які беруть на себе зобов'язання забезпечувати мінімальні обсяги викупу ОВДП під час розміщень та підтримувати ліквідність на вторинному ринку. Це є своєрідною формою обмеженого андеррайтингу з визначеними параметрами участі та відповідальності.

Андеррайтинг банків у цьому випадку має такі переваги: стабільність розміщення державного боргу, навіть в умовах невизначеності на ринку; підвищення довіри інвесторів, оскільки гарантія участі банків зменшує ризик провалу емісії; покращення фінансової дисципліни банків, які повинні обґрунтовано оцінювати ризики та прибутковість ОВДП. Крім того, участь банків в андеррайтингу державних паперів посилює їхню репутацію на фінансовому ринку, дозволяє зміцнити стосунки з державними структурами та розширити клієнтську базу серед інституційних інвесторів.

Таким чином, хоча класичний андеррайтинг у сфері державних цінних паперів в Україні застосовується обмежено, банки фактично виконують близькі за змістом функції через механізм первинного дилерства, забезпечуючи підтримку державного боргового ринку як у мирний час, так і в умовах кризи чи війни [3].

На ринку державних цінних паперів банки можуть виконувати важливу технічну та операційну функцію платіжного агента. У цьому статусі банк виступає посередником між державою-емітентом (найчастіше Міністерством фінансів) та власниками цінних паперів, забезпечуючи своєчасне та точне проведення фінансових розрахунків за зобов'язаннями держави. Основні обов'язки банку-платіжного агента включають:

- виплату доходу за цінними паперами – купонного доходу (у разі облігацій з фіксованим чи плаваючим відсотком) або іншої форми прибутку, що передбачена умовами емісії;
- погашення основної суми боргу – виплату номінальної вартості облігацій при їх закінченні строку обігу;

– проведення розрахунків за операціями на первинному та вторинному ринку – за дорученням держави або інших уповноважених органів.

У контексті ОВДП платіжні функції банків особливо важливі, оскільки ці облігації є інструментом активної державної боргової політики. Платіжний агент зобов'язаний здійснювати виплати в рамках чітко визначених термінів, уникати затримок і забезпечити належне інформування власників облігацій про нарахування доходу або дату погашення.

Національний банк України, як центральна депозитарна установа, часто виступає центральним платіжним агентом на ринку державних облігацій. Однак окремі функції можуть бути делеговані комерційним банкам, які мають відповідну технічну інфраструктуру та ліцензії. Такі банки забезпечують безперебійну взаємодію між емітентом та власниками ОВДП, зокрема у випадках розміщення облігацій серед широкого кола інвесторів, включаючи фізичних осіб.

Таким чином, ефективне функціонування ринку державних цінних паперів неможливе без активної та багатопрофільної участі банківського сектору, який забезпечує не лише технічну, а й стратегічну підтримку державної фінансової політики. Вони виступають не лише інвесторами, але й первинними дилерами, андеррайтерами, маркет-мейкерами, депозитарними установами, платіжними агентами та фінансовими посередниками. Завдяки багатофункціональній участі банків забезпечується повний цикл обігу цінних паперів – від їхнього первинного розміщення до обслуговування інвесторів на вторинному ринку. Запровадження інституту первинних дилерів стало важливим етапом розвитку ринку ОВДП в Україні, адже воно дозволяє активізувати участь професійних фінансових установ у розміщенні та обслуговуванні державного боргу.

2 Аналітико-практичні аспекти діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів

2.1 Аналіз діяльності банків на ринку державних цінних паперів та фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Серед видів цінних паперів, найбільш широко представлених на фондовому біржовому ринку України, слід відзначити державні облигації України, облигації підприємств, акції, інвестиційні сертифікати, фінансові деривативи, облигації місцевих позик та цінні папери іноземних емітентів (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Обсяги торгів основними видами фінансових інструментів на фондових біржах

в мільйонах гривень

Фінансові інструменти	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Акції	594,13	591,08	91,75	109,9	42,35
Акції іноземного емітента	6,95	104,16	936,60	7,1	18,87
Акції корпоративних інвестиційних фондів	3,72	0,14	2,89	0,1	239,36
Корпоративні облигації	–	–	197,88	8799,0	9980,11
Облигації внутрішніх державних позик України	328653,97	443756,88	152825,19	406008,7	547926,26
Облигації зовнішніх державних позик України	1155,28	2784,66	3819,30	200,3	781,69
Облигації іноземної держави	4,09	228,06	2296,08	21071,7	56006,68
Інвестиційні сертифікати	50,85	15,74	1,49	11,2	3479,11
Облигації підприємств	927,56	2395,05	309,19	103,0	397,28
Державні деривативи	2,82	–	–	–	3,77
Свопи	83,19	59,33	5,87	–	37289,86
Облигації іноземних емітентів	71,36	109,44	88,28	121,1	112,41
Облигації внутрішніх місцевих позик	3856,51	1916,04	61,53	–	407,49
Всього	335410,42	451960,57	160636,02	436432,1	656685,25

Джерело: побудовано за даними НКЦПФР [13]

Варто зазначити, що за досліджуваний період обсяги торгівлі більшістю видів цінних паперів зменшились. Водночас, на фондових біржах з'являються облігації іноземних емітентів, торгівля якими, в 2021-2022 роках, демонструє тенденцію до зростання. Абсолютна більшість угод на торгах припадає на державні облігації України, які включають: облігації внутрішніх державних позик (ОВДП), облігації зовнішніх державних позик (ОЗДП), казначейські зобов'язання та цільові облігації внутрішніх державних позик (цільові ОВДП). Дані свідчать про збільшення обсягів торгівлі державними облігаціями України в 2023-2024 роках.

Торгівля облігаціями внутрішніх державних позик на сьогодні є основним сегментом фондового ринку України. Облігації внутрішньої державної позики можуть знаходитися у власності різних суб'єктів, а саме: НБУ, банків, юридичних і фізичних осіб, територіальних громад та ін. Для визначення ролі та значення банків на ринку державних цінних паперів України в таблиці 2.2 наведено дані щодо ОВДП, які перебувають в обігу за номінально-амортизаційною вартістю.

Таблиця 2.2 – Облігації внутрішньої державної позики, які знаходяться в обігу, за сумою основного боргу

в мільйонах гривень

Облігації, які знаходяться у власності	Станом на, в млн грн				
	31.12.2020 р.	31.12.2021 р.	31.12.2022 р.	31.12.2023 р.	31.12.2024 р.
Всього, в т.ч.	991618,8	1054430,5	1378214,3	1571751,9	1860484,2
Національного банку України	324566,7	312600,9	704481,9	689970,9	677602,6
Банків	514408,5	543124,7	478637,4	649153,1	885134,3
Юридичних осіб	57081,0	82398,3	106385,8	136515,1	197915,9
Територіальних громад	180,2	77,3	1770,5	1941,2	700,6
Фізичних осіб	11008,5	24893,7	29806,9	51284,7	78300,4
Нерезидентів	84373,9	91335,6	57131,9	42886,7	20830,4

Джерело: побудовано за даними НБУ [21]

Обсяг ОВДП в обігу протягом аналізованого періоду збільшився. За 2020-2024 роки загальний обсяг облігацій внутрішньої державної позики збільшився майже вдвічі, на 868865,4 млн грн, або на 87,6 %. Це відображає активне фінансування бюджетного дефіциту, особливо в умовах війни. Найбільше зростання інвестиційного портфеля НБУ спостерігалось у 2022 році – з 312600,9 до 704481,9 млрд грн, що свідчить про активну участь НБУ у монетарному фінансуванні дефіциту. Після піку у 2022 році портфель поступово скорочується.

Що стосується банків, то можна спостерігати загальну тенденцію до зростання обсягів вкладень протягом 2022-2024 років. Зокрема, вкладення банків в ОВДП зросли на 406496,9 млн грн або 84,2 %, що свідчить про те, що ОВДП залишаються привабливим інвестиційним інструментом для банків, оскільки вони забезпечують відносно низький рівень ризику та стабільний дохід. Зростання вкладень банків у цінні папери може свідчити про підвищення довіри до фондового ринку та сприятливі умови для інвестування.

Таким чином, банки залишаються ключовими інвесторами в облігації внутрішньої державної позики, що є основним інструментом фінансування дефіциту бюджету. За даними Національного банку України, частка банків у структурі власників ОВДП коливалась у межах 40–50 % протягом аналізованого періоду. Особливо активне нарощування портфелів спостерігалось у 2022-2023 роках, коли банки підтримували державу в умовах війни. Протягом аналізованого періоду спостерігається зростання значущості державних облігацій внутрішньої державної позики у структурі активів банків з державною участю. Якщо впродовж 2020-2021 років відзначалася тенденція до поступового зниження частки ОВДП у активах банків, то з 2022 року ситуація докорінно змінилася. За підсумками 2022 року частка ОВДП в активах банків з державною часткою зросла до 81,8 %, що свідчить про стратегічне переорієнтування таких установ на підтримку державного боргового інструменту. Таку тенденцію можна пояснити не лише загостренням економічної ситуації внаслідок повномасштабної війни, а й тим, що державні облігації залишаються одним із найбільш надійних та стабільних фінансових інструментів на ринку. Їх висока

ліквідність та гарантованість з боку держави роблять їх привабливими для банків, особливо в періоди невизначеності (рисунок 2.1).

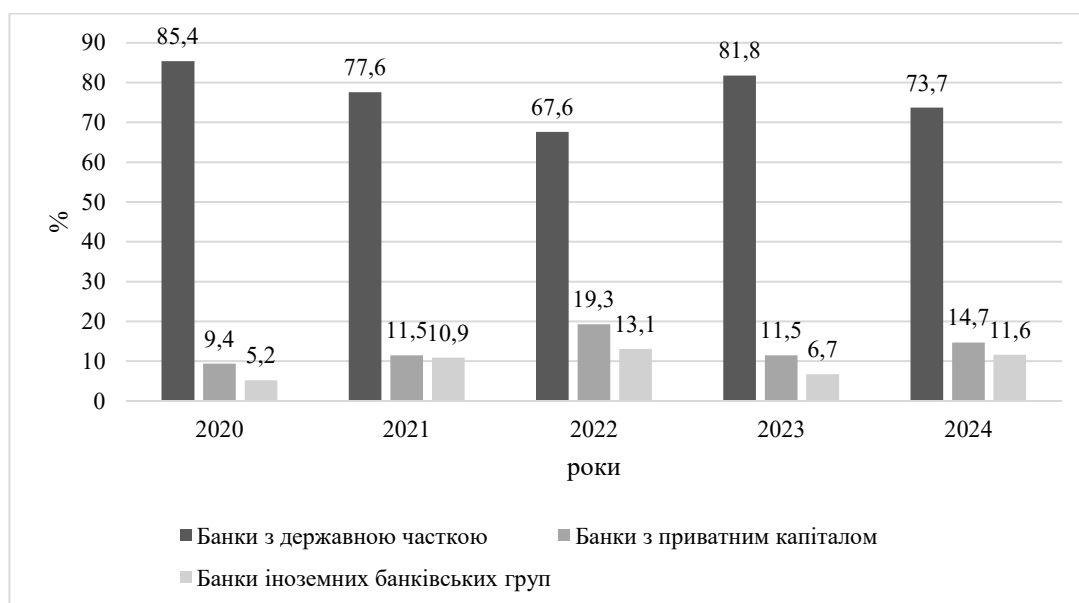

Рисунок 2.1 – Частка ОВДП в активах банків в розрізі банківських груп в 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано за даними НБУ [21]

Загалом, рейтинг первинних дилерів за обсягом придбання ОВДП за підсумками 2024 року виглядає наступним чином [30]: АТ «Укрексімбанк»; АТ КБ «Приватбанк»; АТ «Райфайзен Банк»; АТ «ОТП Банк»; АТ «Сіті Банк»; АТ «Укргазбанк»; АТ «Південний»; АТ «Ощадбанк»; АТ «Сенс Банк»; АТ «ПУМБ»; АТ «Кредобанк»;

Що стосується суми інвестицій в ОВДП, то в розрізі банків вона є неоднаковою, а саме [21]:

– АТ «Укргазбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Південний», АТ «ПУМБ» встановлює суму інвестицій від 1000 грн;

– АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк» та АТ «Сенс Банк» визначає суму інвестицій в обсязі від 10000 грн;

– АТ «Кредобанк» встановлює суму інвестицій від 50000 грн;

- АТ «ОТП Банк» визначає суму інвестицій в обсязі від 100000 грн;
- АТ «Райфайзен Банк» визначає суму інвестицій на рівні 100000 грн.

На сучасному етапі в Україні роль банків на ринку ОВДП різко зростає. В умовах військової агресії та безпрецедентного зростання бюджетного дефіциту уряд критично залежить від можливостей банківської системи абсорбувати значні обсяги нових випусків військових облігацій. НБУ надає для цього необхідну ліквідність, зокрема через викуп ОВДП у власний портфель. Банківська система виконує патріотичну функцію, підтримуючи державу в умовах війни. Однак вже в середньостроковій перспективі необхідно буде вирішувати завдання трансформації бізнес-моделі банків в напрямку відновлення нормального кредитування економіки. Інакше банки перетворяться на інструмент обслуговування державного боргу, втративши здатність виконувати функцію ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці.

Отже, банківський сектор України у 2020-2024 роках демонстрував високу стійкість та адаптивність, активно підтримуючи державу через інвестування в ОВДП. Це дозволило забезпечити фінансування бюджету в умовах криз та сприяло збереженню макрофінансової стабільності.

АТ КБ «ПриватБанк» є універсальною банківською установою, основна спеціалізація якої зосереджена на обслуговуванні роздрібних клієнтів. Поряд з цим банк активно розвиває сервіси для малого та середнього бізнесу і в обмеженому обсязі працює з корпоративним сегментом. Усі 100% акцій банку належать державі в особі Міністерства фінансів України. Банк провадить свою діяльність на підставі банківської ліцензії, виданої Національним банком України у березні 1992 року. Станом на сьогодні до Державного реєстру банків внесено 1209 відокремлених підрозділів АТ КБ «ПриватБанк», серед яких: 9 філій, 1 представництво та 1199 відділень різних типів. З них 77 підрозділів тимчасово призупинили свою діяльність. [36, с. 5].

В роботі здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі активних та пасивних операцій (додаток А). Аналіз

здійснено на основі фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» що наведена в додатках Б-Г.

У 2022–2024 роках АТ КБ «ПриватБанк» демонструє стійке зростання активів, що відображає стратегічне розширення діяльності банку на тлі складної економічної ситуації, зумовленої повномасштабною війною. Загалом, чисті активи АТ КБ «ПриватБанку» зросли з 549674027 млн грн у 2022 році до 771835030 млн грн у 2024 році, що представлено на рисунку 2.2

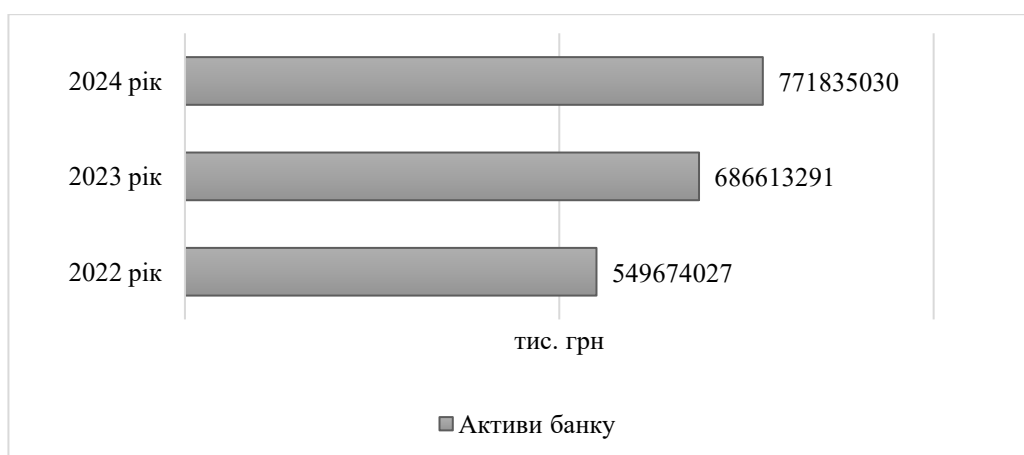

Рисунок 2.2 – Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2024 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці А1 додатку А

Значне збільшення грошових коштів та їх еквівалентів на 96,34 % у 2023 році, свідчить про підвищення рівня ліквідності банку, що могло бути відповіддю на необхідність забезпечення стабільної операційної діяльності. У 2024 році темпи приросту сповільнилися, але зберігали позитивну динаміку до зростання на 14,41 %, що свідчить про стабілізацію грошових потоків.

Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, зростали помірно, а саме на 4,87 % у 2023 році та 10,29 % у 2024 році. Це може вказувати на обережне розширення торгового портфеля банку та зважене управління ризиками. Кошти в інших банках значно зросли на 24,62 % у 2023 році, однак у 2024 році дещо зменшилися на 3,88 %, що, ймовірно, пов'язано з перерозподілом ресурсів на більш прибуткові напрямки.

Варто відзначити, вагоме зростання кредитів та заборгованості клієнтів банку в 2023 році на 34,03 % та на 22,34 % у 2024 році. Така динаміка демонструє активізацію кредитної діяльності банку, зокрема, у сфері малого та середнього бізнесу, що могло бути підтримане державними програмами. Схожі темпи зростання спостерігаються по статті цінних паперів які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, а саме на 19,14 % та 19,11 % відповідно, що свідчить про активне інвестування банку в державні облігації, включаючи військові ОВДП.

Цінні папери за амортизованою собівартістю також зросли на 33,47 % у 2023 році та на 3,65 % у 2024-му році, що підтверджує орієнтацію АТ КБ «ПриватБанк» на стабільні та низькоризикові інструменти. Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії залишались незмінними, що свідчить про консервативний підхід у цьому напрямку.

Інвестиційна нерухомість зросла у 2023 році на 8,59 %, однак у 2024 році зменшилася на 14,30 %, імовірно, через переоцінку або продаж об'єктів. Особливо різким було зменшення дебіторської заборгованості з податку на прибуток у 2023 році, на 99,97 %, що вказує на погашення або списання заборгованості. Відстрочені податкові активи банку спочатку зросли на 77,36 %, а потім скоротився на 16,51 %, що пов'язано з податковими коригуваннями.

Основні засоби та нематеріальні активи банку зростали поступово – на 1,09 % у 2023 році та 6,81 % у 2024-му році, що свідчить про модернізацію інфраструктури. Значне зростання інших фінансових активів, на 29,04 % і 24,87 % відповідно, може бути зумовлене розширенням операцій з борговими інструментами. Інші активи банку продемонструвала різкі коливання – спад у 2023 році на 0,98% та зростання у 2024 році на 211,27 %, що може свідчити про появу нових активів або їх переоцінку.

В таблиці А2 (додаток А) здійснено аналіз динаміки зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках.

Упродовж аналізованого періоду зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» демонструють позитивну динаміку, що свідчить про активну діяльність банку з

розширення ресурсної бази та підтримки фінансової стабільності. Зобов'язання банку загалом зросли з 491885208 тис. грн у 2022 році до 672691177 тис. грн у 2024 році, що становить приріст на 180805969 тис. грн або 36,7 % (рисунок 2.3).

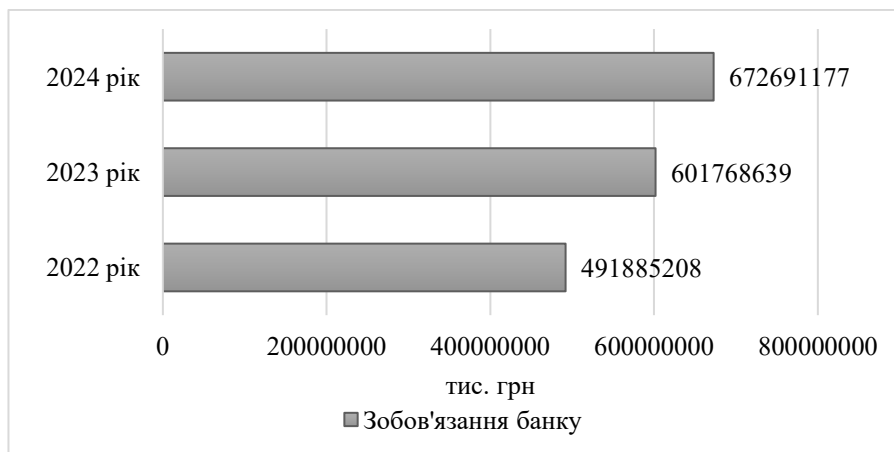

Рисунок 2.3 – Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2024 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці А1 додатку А

Кошти банків складають незначну частку в структурі зобов'язань, однак у 2024 році спостерігається їх зростання на 5084 тис. грн або понад 1046,09 %, що може бути наслідком активізації міжбанківських операцій або використання короткострокового рефінансування.

Основне джерело фінансування АТ КБ «ПриватБанк» – кошти клієнтів, які зросли з 464871501 тис. грн у 2022 році до 611566106 тис. грн у 2024 році. Це свідчить про довіру клієнтів до банку, навіть попри складну економічну ситуацію, та ефективну депозитну політику. Приріст на 84815143 тис. грн у 2023 році та 61879462 тис. грн у 2024 році зумовлений збільшенням обсягів депозитів населення та бізнесу.

Боргові цінні папери, емітовані банком, залишаються на стабільному рівні з незначним зростанням (усього на 140 тис. грн за два роки), що свідчить про обмежене використання цього інструменту.

Інші залучені кошти суттєво зросли – з 567788 тис. грн у 2022 році до 6705137 тис. грн у 2024 році. Це може вказувати на залучення нових джерел

фінансування, таких як міжнародна допомога, кредити від донорів або спеціальні програми підтримки банківської системи.

Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток зросли у 2023 році на понад 22818328 тис. грн, але вже у 2024 році зменшились на 4237448 тис. грн. Така динаміка може свідчити про суттєве зростання податкових нарахувань у 2023 році та часткову їх сплату наступного року.

Резерви за зобов'язаннями у 2023 році скоротилися на 365877 тис. грн або 6,3 %, але у 2024 році знову зросли на 575598 тис. грн або 10,6 %, що свідчить про зміну оцінки ризиків у зв'язку зі змінами в операційному середовищі банку.

Інші фінансові зобов'язання практично не змінилися у 2023 році, однак у 2024 році збільшились на 8587471 тис. грн або 65,7 %. Це може бути пов'язано з ростом зобов'язань за розрахунками, контрактами або зобов'язаннями перед третіми сторонами.

Інші зобов'язання зростали поступово, на 242549 тис. грн або 5,86 % у 2023 році та на 460952 тис. грн або 10,52 % у 2024 році. Це вказує на розширення операційної діяльності банку.

Субординований борг залишався стабільним, з незначним зростанням на 11781 тис. грн у 2023 році та 33803 тис. грн у 2024 році. Це свідчить про збереження капітальної підтримки на належному рівні.

Впродовж аналізованого періоду АТ КБ «ПриватБанк» суттєво зміцнив свої зобов'язання, що забезпечило стійкість установи та дозволило підтримувати ефективну операційну діяльність в умовах економічної нестабільності.

В таблиці А3 (додаток А) здійснено аналіз власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2022-2024 роках.

У період 2022-2024 років власний капітал АТ КБ «ПриватБанк» суттєво зріс, що свідчить про покращення фінансової стійкості установи, попри виклики, пов'язані з економічною нестабільністю та війною. Загальна сума власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» зросла з 57788819 тис. грн у 2022 році до 99143853 тис. грн у 2024 році, що склало приріст на 41355034 тис. грн або 71,5 % за два роки (рисунок 2.4).

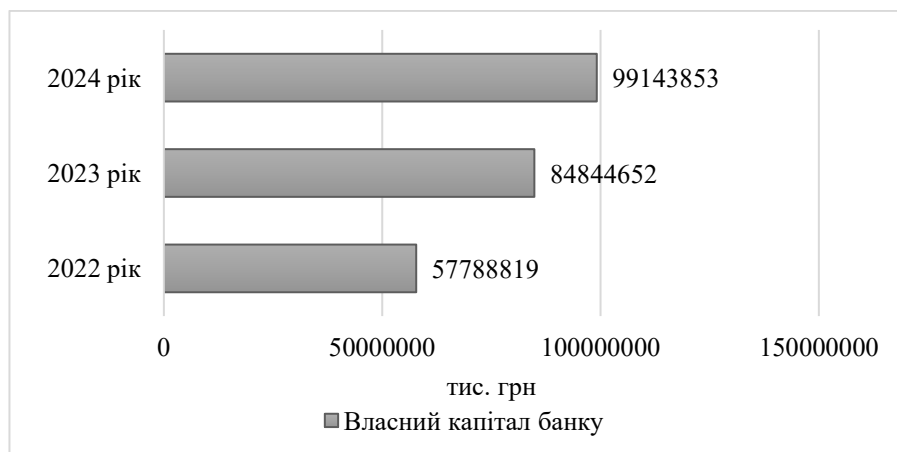

Рисунок 2.4 – Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці А3 додатку А

Статутний капітал банку залишався незмінним упродовж аналізованого періоду і становив 206059744 тис. грн. Це свідчить про відсутність додаткових емісій акцій або змін у структурі власності банку.

Емісійні різниці також не зазнали змін і залишались на рівні 22690 тис. грн, що є типовою ситуацією для стабільного капіталу, який не піддавався переоцінці через нові випуски.

Резервні та інші фонди банку зросли з 11448539 тис. грн у 2022 році до 14846672 тис. грн у 2024 році. Приріст у 2023 році становив 1509899 тис. грн або 13,18 %, а у 2024 році – 1888234 тис. грн або 14,57 %. Це свідчить про формування додаткових резервів з метою зміцнення фінансової стабільності банку, а також можливе спрямування частини прибутку до фондів відповідно до нормативних вимог.

Найбільші зміни відбулись у статті «Резерви переоцінки», яка зросла з від’ємного значення 2993739 тис. грн у 2022 році до позитивного значення в 14732494 тис. грн у 2024 році. У 2023 році показник становив 10432374 тис. грн. Таке зростання на 13426113 тис. грн у 2023 році або 448,47 % та на 4300120 тис. грн у 2024 році або 41,22 % може бути наслідком переоцінки активів банку,

зокрема нерухомості або цінних паперів, що відображає загальне зростання їхньої ринкової вартості.

Непокритий збиток демонструє поступове скорочення від'ємного значення з 156748415 тис. грн у 2022 році до 136517747 тис. грн у 2024 році. Це означає зменшення збитків на 12119821 тис. грн у 2023 році та на 8110847 тис. грн у 2024 році, що вказує на покращення фінансових результатів діяльності банку.

Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2024 роках свідчить про поступове відновлення прибутковості, нарощування резервів та зміцнення капітальної бази, що є позитивною ознакою для довгострокової фінансової стабільності банку.

Склад та динаміку фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» в 2022–2024 роках наведено в таблиці А4 (додаток А).

Упродовж аналізованого періоду фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» демонстрували позитивну динаміку, що свідчить про ефективність операційної діяльності банку в умовах повномасштабної війни. Загальний прибуток банку зріс з 30197968 тис. грн у 2022 році до 40140855 тис. грн у 2024 році, що становить приріст на 9942887 тис. грн або 32,93 %. Динаміка прибутку АТ КБ «ПриватБанк» в 2022–2024 роках наведено на рисунку 2.5.

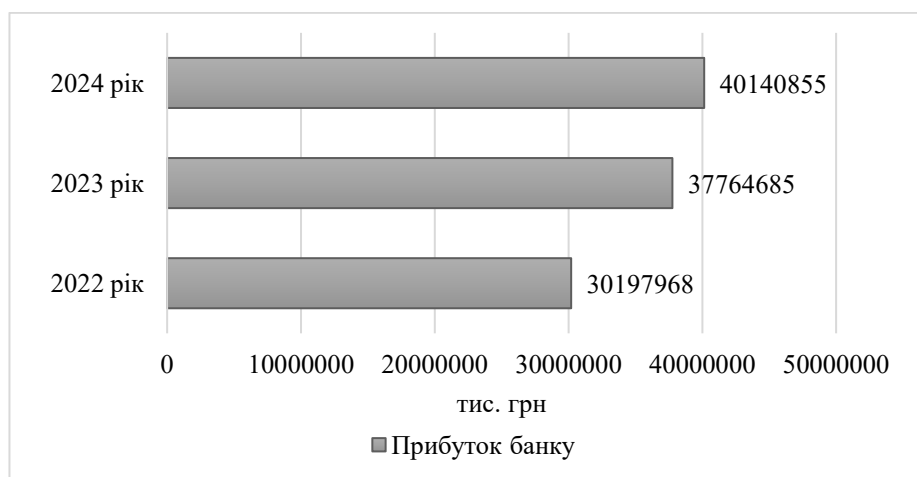

Рисунок 2.5 – Динаміка прибутку АТ КБ «ПриватБанк» в 2022–2024 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці А4 додатку А

Чистий процентний дохід за аналізований період збільшився з 39917417 тис. грн у 2022 році до 66887284 тис. грн у 2024 році. Зростання на 19703552 тис. грн у 2023 році або 49,36 % та на 7266315 тис. грн у 2024 році або 12,19 % пояснюється збільшенням обсягів кредитування, активним інвестуванням у державні цінні папери, зокрема військові ОВДП, а також зростанням процентних ставок.

Чистий комісійний дохід також показав стабільне зростання – з 20439858 тис. грн у 2022 році до 27767863 тис. грн у 2024 році. У 2023 році приріст чистого комісійного доходу становив 3998908 тис. грн або 19,56 %, а в 2024 році – 3329097 тис. грн або 13,62 %, що свідчить про розширення платіжних і послуг, а також збільшення активності клієнтів банку.

Торговий результат у 2023 році зріс на 4251284 тис. грн або 44,72 %, однак у 2024 році він зменшився на 1148075 тис. грн або 8,35 %, що може бути наслідком коливань ринку цінних паперів або зниження активності банку на валютному ринку.

Інші операційні доходи банку також продемонстрували подібну динаміку – зростання на 316013 тис. грн у 2023 році або 11,45 % та спад на 466079 тис. грн у 2024 році або 15,16 %, що ймовірно пов'язано з одноразовими доходами в попередньому періоді, які не повторилися. Схожа ситуація спостерігається і з іншими доходами – зростання на 134504 тис. грн у 2023 році або 21,98 % та зниження на 110024 тис. грн у 2024 році або на 14,74 %.

Загальна сума доходів збільшилася з 73233272 тис. грн у 2022 році до 110508767 тис. грн у 2024 році. Приріст склав 28404260 тис. грн у 2023 році або 38,78 % та 8871235 тис. грн у 2024 році або 8,73 %, що свідчить про збереження ефективності операційної діяльності банку.

Одночасно витрати банку суттєво знизилися у 2023 році на 9689013 тис. грн або 25,12 %, завдяки значному скороченню відрахувань до резервів. У 2022 році ці відрахування становили 16327500 тис. грн, а у 2024 – лише 2815349 тис. грн, що вказує на покращення якості кредитного портфеля або консервативне резервування в попередні періоди. Адміністративні та інші операційні витрати

поступово зростали – на 2138724 тис. грн у 2023 році або 9,61 % та на 2316774 тис. грн у 2024 році або 9,51 %, що відповідає загальним інфляційним та операційним тенденціям в Україні.

Прибуток до оподаткування зріс з 34671985 тис. грн у 2022 році до 81004134 тис. грн у 2024 році. У 2023 році він зріс удвічі, а саме на 109,86 %, у 2024 році приріст становив 8238875 тис. грн або 11,32 %. Витрати на податок на прибуток також зросли, особливо у 2023 році, коли склали 35000574 тис. грн або 682,30 % до 2022 року, що свідчить про значне збільшення прибутковості.

Загальний чистий прибуток банку збільшився з 30197968 тис. грн у 2022 році до 40140855 тис. грн у 2024 році, демонструючи ефективне управління ресурсами та адаптацію до складного макроекономічного середовища.

На основі аналізу фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2022–2024 роки можна зробити висновки, що банк демонструє впевнену фінансову стабільність та позитивну динаміку розвитку, незважаючи на складну економічну ситуацію в країні. Значне зростання чистого процентного і комісійного доходу свідчить про ефективне управління активами, розширення клієнтської бази та активну участь у кредитуванні та інвестуванні в державні цінні папери. Паралельне зниження витрат, зокрема різке скорочення відрахувань до резервів, відображає зниження ризиків та покращення якості активів. Високі показники прибутку до оподаткування та чистого прибутку є результатом збалансованої політики управління, що дозволила банку не лише зберегти, а й наростити фінансову ефективність у складних умовах. Збільшення власного капіталу, зменшення збитків минулих років і позитивна переоцінка активів додатково зміцнили фінансову стійкість установи.

Таким чином, АТ КБ «ПриватБанк» успішно адаптувався до зовнішніх викликів, зберіг довіру клієнтів і забезпечив стійкий фінансовий результат, що створює передумови для подальшого розвитку фінансової установи.

2.2 Напрями розвитку інвестиційної діяльності банківських установ на ринку державних цінних паперів на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»

Будучи активними учасниками фондового ринку банківські установи України здобувають можливість розширити власну інвестиційну діяльність та диверсифікувати ризики. При цьому в порівнянні з банківськими установами в світі, інвестиційна діяльність на фондовому ринку є менш активною та дещо обмеженою. З одного боку, це пов'язано з обмеженістю інструментарної структури фондового ринку України, з іншого – державний регулятор встановлює деякі обмеження на банківські вкладення у фінансові інструменти, що знаходить своє відображення в діючих нормативах Національного банку України. На фондовому ринку України банки виступають як інвестори і як фінансові посередники [39, с. 115].

Інвестиційна активність банків на фондовому ринку має на меті реалізацію низки важливих завдань, зокрема підвищення прибутковості, забезпечення ліквідності фінансових установ, збереження капіталу від інфляційного знецінення, ефективне використання коштів не залучених до кредитування, а також створення дочірніх структур і формування банківських груп.

АТ КБ «ПриватБанк» є активним учасником на фондовому ринку, в т.ч. ринку державних цінних паперів. Він виконує широкий спектр операцій з цінними паперами. Згідно з ліцензіями, виданими Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку АТ КБ «ПриватБанк» може провадити: брокерську діяльність, дилерську діяльність, субброкерську діяльність, діяльність з розміщення без надання гарантій, професійну діяльність з торгівлі фінансовими інструментами (зберігання фінансових інструментів та коштів клієнтів; надання клієнтам кредитів та позик для укладення з участю або посередництвом деривативних контрактів та вчинення правочинів щодо фінансових інструментів; надання клієнтам консультацій з питань фінансування їхньої господарської діяльності, стратегії розвитку, інших пов'язаних питань;

надання послуг та консультацій щодо реорганізації або купівлі корпоративних прав юридичних осіб, послуги, які передбачають здійснення валютних операцій, у випадках, пов'язаних з наданням послуг своєму клієнту; проведення інвестиційних досліджень та фінансового аналізу або надання будь-яких інших загальних рекомендацій, пов'язаних з проведенням операцій з фінансовими інструментами; надання гарантій щодо виконання зобов'язань перед третіми особами за договорами, що укладаються від імені клієнта) [14].

На сьогодні АТ КБ «ПриватБанк» є провідним гравцем на ринку державних облігацій, посідає перше місце в рейтингу первинних дилерів Мінфіну, виконує функцію маркет-мейкера на ринку ОВДП. Клієнти банку є найбільш активними інвесторами у облігації внутрішньої державної позики України. Більше третини коштів фізичних осіб, що інвестовані громадянами в український державний борг, вкладаються саме через сервіс АТ КБ «Приватбанк», зокрема через Приват24 (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Послуги з купівлі-продажу ОВДП АТ КБ «ПриватБанк»

Особливості надання пакету	Сервіси купівлі ОВДП			
	Через Приват24	На аукціоні Мінфіну України	На організованому ринку	РЕПО (надання короткострокового кредиту під забезпечення з ОВДП)
Пакет «Стандарт» для фізичних осіб				
З 1 листопада 2024 року фізичним особам доступне оформлення угод від 1000 грн.	+	-	-	-
Пакет «Індивідуальний» для фізичних осіб				
Преміальним клієнтам доступне оформлення угод від 1 млн грн. Доступна послуга «Персональний брокер». Для оформлення потрібно звернутися до свого персонального менеджера.	+	+	+	+
Юридичні особи				
Юридичним особам доступне оформлення угод від 1 млн грн. Щоб оформити угоду, необхідно подати заявку в банк.	-	+	+	+

Джерело: складено за матеріалами АТ КБ «ПриватБанк» [22]

Здебільшого клієнти банку інвестують у гривневі ОВДП (64,5 %) та доларові облігації (33,7 %). В 2023-2024 роках особливим попит мали військові облігації «Нова Каховка» з погашенням у травні 2024 року та облігації «Сімферополь» з погашенням у січні 2025 року. Середня сума операцій з купівлі державних паперів через сервіси «Приват24» складає 435 тис. грн. При цьому, 80 % клієнтів банку при погашенні ОВДП реінвестує кошти у цінні папери Міністерства фінансів [25].

Перевагою інвестицій у державні цінні папери через АТ КБ «ПриватБанк» є і те, що банк є маркет-мейкером – і надає можливість через Приват24 не тільки купувати, але й продавати ОВДП в режимі on-line за ринковими котируваннями, що дуже важливо для створення довіри до інвестиційних інструментів.

Таблиця 2.4 – Портфель інвестиційних цінних паперів АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках

Балансова вартість	Рік		
	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2024, тис. грн
Інвестиційні цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, з них:	95716216	100376470	110706561
– довгострокові державні боргові цінні папери з вбудованим опціоном	95716216	100376470	110706561
Інвестиційні цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, з них:	143919800	171470647	204240124
– довгострокові державні боргові цінні папери	46158629	45326522	47310074
– середньострокові державні боргові цінні папери	29859100	56666021	112890012
– середньострокові валютні державні боргові цінні папери	17921012	1405014	42289007
– короткострокові державні боргові цінні папери	28094025	25635085	–
– короткострокові валютні державні боргові цінні папери	21887034	42438005	1751031
Інвестиційні цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю, з них:	100242085	133798041	138683783
– середньострокові державні боргові цінні папери	303458	–	62422358

Джерело: складено за матеріалами АТ КБ «ПриватБанк» [36, 37, 38]

Інвестиційні цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток у 2022 році склали 95716216 тис. грн, у 2023 році – збільшилися на 4660254 тис. грн або 4,87 % та склали 100376470 тис. грн, а у 2024 році зросли на 10330091 тис. грн або 10,29 % та склали 110706561 тис. грн. Причиною зростання показника є розширення банком портфеля довгострокових державних боргових цінних паперів із вбудованим опціоном. Такий підхід може свідчити про зростання привабливості спекулятивного або коротко-/середньострокового інвестування з потенціалом отримання прибутку за рахунок змін ринкової вартості.

Інвестиційні цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід АТ КБ «ПриватБанк» у 2022 році склали 143919800 тис. грн, у 2023 році їх вартість зросла на 24550847 тис. грн або 19,14 % та склала 171470647 тис. грн, у 2024 році показник зріс на 32769477 тис. грн або 19,11 % та склав 204240124 тис. грн. Значне зростання показника зумовлене переважно збільшенням інвестицій у середньострокові державні боргові цінні папери, які зросли більш ніж у чотири рази за аналізований період (з 29859100 тис. грн до 112890012 тис. грн). Це свідчить про стратегічне переорієнтування банку на стабільні державні інструменти з меншими ризиками, але тривалішим горизонтом дохідності. Водночас обсяги короткострокових державних цінних паперів зменшилися. Це свідчить про переорієнтацію банку з короткострокових вкладень на більш стабільні та прогнозовані середньострокові інструменти.

Інвестиційні цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю у 2022 році склали 100242085 тис. грн, у 2023 році вони збільшилися на 33555956 тис. грн або 33,48 % та склали 133798041 тис. грн, у 2024 році зросли на 4885742 тис. грн або 3,65 % та склали 138683783 тис. грн. Характерне зростання в 2023 році пов'язане з переоцінкою або новими придбаннями, що, ймовірно, включали середньострокові державні папери у сумі 62422358 тис. грн у 2024 році, тоді як у попередніх роках їх не було або обсяг був незначним. Це може свідчити про обрану політику мінімізації ринкових ризиків шляхом фіксації доходу від інвестицій до строку погашення.

Загалом, АТ КБ «ПриватБанк» поступово змінює структуру інвестиційного портфеля, зміщуючи акценти з короткострокових інструментів на середньо- та довгострокові державні цінні папери. Такий підхід, ймовірно, спрямований на забезпечення більшої стабільності прибутків і зниження ризиків, що є актуальним в умовах економічної та геополітичної нестабільності.

На сьогодні найбільш активними учасниками ринку державних цінних паперів залишаються банки з державною формою власності, в т.ч. АТ КБ «ПриватБанк» як найбільший державний банк. Це пояснюється їхньою орієнтацією на консервативні підходи до управління ризиками, що узгоджується з політикою обережності та стабільності. В Україні ці банки традиційно виконують не лише фінансово-комерційну, але й соціально-економічну функцію – їхні ресурси активно залучаються для покриття дефіциту державного бюджету.

Особливо актуальним це стало в умовах воєнного стану, який суттєво трансформував функціонування ринку державного боргу. Замість звичних облігацій внутрішньої державної позики пріоритетним інструментом стали військові облігації, призначені для фінансування Збройних Сил України та підтримки життєздатності держави в умовах війни. Їх цільовий характер надає цим паперам особливого статусу, що, у свою чергу, впливає на стратегії банків щодо управління активами [32].

Результати інвестиційної діяльності банків у сегменті ОВДП мають подвійний характер. З одного боку, це сприяє зміцненню внутрішнього боргового ринку, розширенню інструментів інвестування, зростанню частки внутрішнього державного боргу, що зменшує залежність країни від зовнішніх запозичень. З іншого боку, надмірна концентрація банківських ресурсів у державних цінних паперах може мати негативні наслідки: зростання системного ризику, зниження рівня кредитування реального сектору економіки, уповільнення економічного розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі (таблиця 2.5).

В цьому контексті слушними є думки С. Черкасової, яка стверджує, що «у вітчизняних реаліях активізація банківської інвестиційної діяльності на

фондовому ринку співпадає з періодами падіння у суспільстві попиту на кредитні послуги та зростання ціни капіталу. Банківські установи активно інвестують в державні цінні папери, проте втрачають інтерес до вкладень в корпоративні інструменти, чим послаблюють свій вплив на процеси перерозподілу капіталу в суспільстві та забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів» [41].

Таблиця 2.5 – Наслідки інвестиційної діяльності банків на ринку державних боргових цінних паперів [32]

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Активна діяльність банків на ринку державних боргових цінних паперів сприятиме розвитку ринкової конкуренції, а отже і зменшенню рівня витрат емітентів та інвесторів.	Значні інвестиції банків у державний борг створюють ризик зменшення обсягів кредитування економіки, адже ці два напрями вкладення є взаємозамінними.
Диверсифікація активів банків на основі вкладень в ОВДП є передумовою зростання рівня їх стабільності та підвищення ступеня надійності збереження коштів вкладників.	Тісне поєднання банківського та інвестиційного капіталу створює передумови для виникнення конфлікту інтересів між структурними підрозділами банку.
Наслідком проникнення банківського капіталу в інші сектори економіки є покращення якості інформаційного потоку та підвищення конкурентоздатності банків.	Зміна структури балансів державних банків через надмірне нарощування портфеля ОВДП може зумовити зниження рівня їх інвестиційної привабливості у майбутньому.

Зважаючи на виклики сьогодення та потребу в стійкому економічному зростанні, в умовах поступової стабілізації макроекономічної ситуації доцільним є поступовий перехід до більш збалансованої інвестиційної політики банківських установ. Це передбачає диверсифікацію портфелів, включення інструментів з різними рівнями ризику та строками до погашення, а також повернення до активнішого кредитування бізнесу як основи економічної активності країни.

В той же час, банки мають стати одним з основних драйверів післявоєнного відновлення вітчизняної економіки. З огляду на це, на рисунку 2.6 представлено напрями покращення інвестиційної діяльності банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів у післявоєнний період.

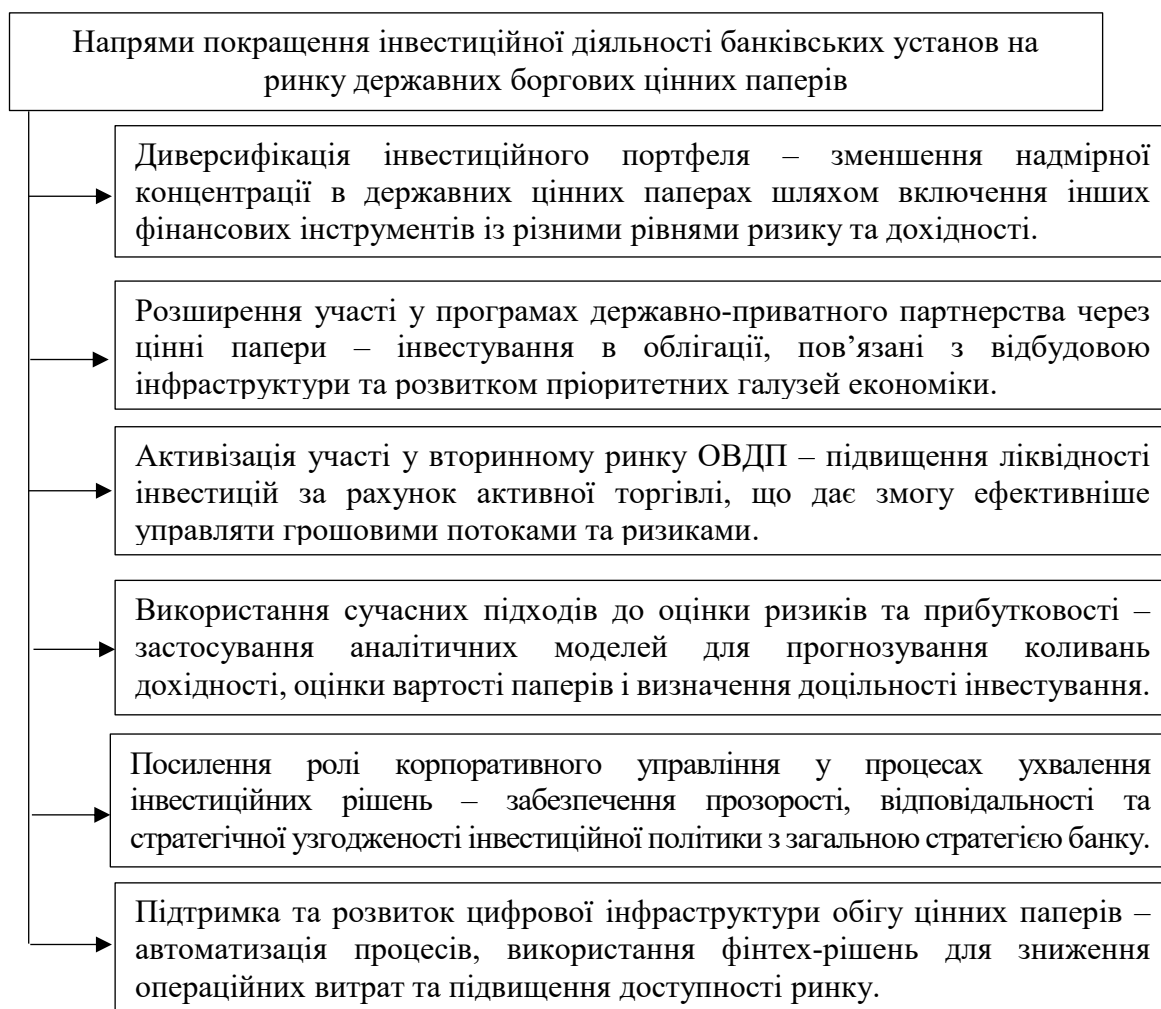

Рисунок 2.6 – Напрями покращення інвестиційної діяльності банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів

Джерело: побудовано за даними [2, 32, 34, 41]

Ці напрями сприятимуть підвищенню ефективності інвестиційної діяльності банків, зміцненню національного фінансового ринку та підтримці економічного відновлення країни.

У післявоєнний період роль банків на ринку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) залишатиметься ключовою, однак вектор їх діяльності зазнає певних трансформацій. Перспективи покращення інвестиційної діяльності банків у цьому сегменті пов'язані зі зміною як внутрішніх підходів до управління активами, так і загальної макроекономічної ситуації в країні.

Передусім очікується розширення інструментарію державних запозичень, зокрема за рахунок запровадження нових видів ОВДП з різними рівнями дохідності, валютною прив'язкою, плаваючими ставками або цільовим призначенням (наприклад, інфраструктурні або «зелені» облігації). Це надасть банкам ширші можливості для побудови більш гнучких і диверсифікованих інвестиційних портфелів.

Зі стабілізацією фінансової системи та завершенням активної фази війни банки отримають більшу свободу у формуванні власної інвестиційної політики, що сприятиме переходу від адміністративного інвестування до стратегічного планування на основі ринкових критеріїв. Водночас зниження інфляційного тиску та стабілізація валютного курсу створять передумови для більш точного прогнозування дохідності ОВДП і зниження ризиків.

Крім того, можна очікувати зростання ліквідності вторинного ринку ОВДП, що забезпечить банкам оперативну можливість перерозподілу активів і підвищить загальну гнучкість фінансових стратегій. Сприятиме цьому і активніше залучення іноземних інвесторів, що додасть ринку глибини й стабільності.

Також варто відзначити потенціал для розвитку банківських аналітичних систем та інструментів управління ризиками, які дозволять точніше оцінювати доцільність вкладень у ті чи інші випуски державних облігацій.

Загалом, перспективи покращення діяльності банків з ОВДП полягають у переході від вимушеної підтримки державного боргу до активного використання цих інструментів як частини ефективної інвестиційної стратегії, що буде орієнтована як на прибуток, так і на фінансову стабільність.

Висновки

Фінансовий сектор відіграє вагомую роль у розбудові сучасної економіки та ефективному функціонуванні ринків капіталу. Тісна співпраця державного сектора та банківських установ, формує підґрунтя до встановлення спільних правил щодо інвестування та розвитку фондового ринку.

В першому розділі кваліфікаційної роботи вивчено економічну сутність державних боргових цінних паперів та особливостей їх використання як інструмента запозичення, обґрунтовано переваги використання державних цінних паперів для покриття дефіциту державного бюджету. В роботі розглянуто види та характерні особливості таких державних боргових цінних паперів, як: облігації внутрішніх державних позик України, облігації зовнішніх державних позик України, казначейські зобов'язання та цільові облігації внутрішніх державних позик України. Наведено переваги та недоліки внутрішніх та зовнішніх державних боргових цінних паперів.

Серед основних учасників фондового ринку особливу роль відіграють банківські установи, які виступають не лише у ролі фінансових посередників, а й як активні гравці. Для більш глибокого розуміння ролі банків на фондовому ринку, а також впливу їхньої діяльності на загальний стан фінансової системи, в роботі наведено основні напрями діяльності комерційних банків на фондовому ринку. Банки здійснюють широкий спектр операцій з державними цінними паперами, включаючи купівлю-продаж, посередництво, андеррайтинг, а також виступати в ролі первинних дилерів та платіжних агентів.

В другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз діяльності банків на ринку державних цінних паперів. За досліджуваний період обсяги торгівлі більшістю видів цінних паперів зменшились. Абсолютна більшість угод на торгах припадає на державні облігації України. Дані свідчать про збільшення обсягів торгівлі державними облігаціями України в 2023-2024 роках. Облігації внутрішньої державної позики можуть знаходитися у власності різних суб'єктів,

а саме: НБУ, банків, юридичних і фізичних осіб, територіальних громад та ін. Обсяг ОВДП в обігу протягом аналізованого періоду збільшився. За 2020-2024 роки загальний обсяг облігацій внутрішньої державної позики збільшився майже вдвічі. Що стосується банків, то можна спостерігати загальну тенденцію до зростання обсягів вкладень. Зокрема, вкладення банків в ОВДП зросли на 406496,9 млн грн або 84,2 %, що свідчить про те, що ОВДП залишаються привабливим інвестиційним інструментом для банків, оскільки вони забезпечують відносно низький рівень ризику та стабільний дохід. За даними Національного банку України, частка банків у структурі власників ОВДП коливалась у межах 40–50 %.

В роботі, здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках. В аналізованому періоді банк демонструє стійке зростання активів, що відображає стратегічне розширення діяльності банку на тлі складної економічної ситуації, зумовленої повномасштабною війною. В 2022-2024 роках зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» демонструють позитивну динаміку, що свідчить про активну діяльність банку з розширення ресурсної бази та підтримки фінансової стабільності. Зобов'язання банку зросли на 36,7 %. Власний капітал банку також, суттєво зріс, що свідчить про покращення фінансової стійкості установи. Загальна сума власного капіталу банку зросла на 71,5 % за два роки. Значне зростання чистого процентного і комісійного доходу свідчить про ефективне управління активами, розширення клієнтської бази та активну участь у кредитуванні та інвестуванні в державні цінні папери. Фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» демонстрували позитивну динаміку, що свідчить про ефективність операційної діяльності банку в умовах повномасштабної війни. Загальний прибуток банку зріс з 30197968 тис. грн у 2022 році до 40140855 тис. грн у 2024 році, що становить приріст на 9942887 тис. грн або 32,93 %.

АТ КБ «ПриватБанк» є активним учасником на фондовому ринку. Він виконує широкий спектр операцій з цінними паперами. Клієнти банку є найбільш активними інвесторами у облігації внутрішньої державної позики України.

Більше третини коштів фізичних осіб, що інвестовані громадянами в український державний борг, вкладаються саме через сервіс АТ КБ «Приватбанк», зокрема через Приват24. Здебільшого клієнти банку інвестують у гривневі ОВДП (64,5 %) та доларові облігації (33,7 %). Загалом, протягом 2022-2024 років АТ КБ «ПриватБанк» поступово змінює структуру інвестиційного портфеля, зміщуючи акценти з короткострокових інструментів на середньо- та довгострокові державні цінні папери.

Зважаючи на виклики сьогодення та потребу в стійкому економічному зростанні, в умовах поступової стабілізації макроекономічної ситуації доцільним є поступовий перехід до більш збалансованої інвестиційної політики банківських установ. Це передбачає диверсифікацію портфелів, включення інструментів з різними рівнями ризику та строками до погашення, а також повернення до активнішого кредитування бізнесу як основи економічної активності країни.

В той же час, банки мають стати одним з основних драйверів післявоєнного відновлення вітчизняної економіки. З огляду на це, в роботі представлено напрями покращення інвестиційної діяльності банківських установ на ринку державних боргових цінних паперів у післявоєнний період. Ці напрями сприятимуть підвищенню ефективності інвестиційної діяльності банків, зміцненню національного фінансового ринку та підтримці економічного відновлення країни. Загалом, перспективи покращення діяльності банків з ОВДП полягають у переході від вимушеної підтримки державного боргу до активного використання цих інструментів як частини ефективної інвестиційної стратегії, що буде орієнтована як на прибуток, так і на фінансову стабільність.

Список використаних джерел

1. Богріновцева Л. М. Особливості розвитку ринку державних боргових цінних паперів / Л. М. Богріновцева, О. В. Ключка // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 53. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2629/2547> (дата звернення: 12.03.2025).
2. Борисова Л. Є. Сучасні напрями розвитку вітчизняних банківських операцій з цінними паперами / Л. Є. Борисова, М. С. Мамуненко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. Економічні науки. – 2021. – №2(103). – С. 35-41.
3. Бороденко Т. М. Банки як професійні учасники фондового ринку: роль, функції та вплив на ринок державних облігацій / Т. М. Бороденко, М. І. Горбань. – 2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13284314> (дата звернення 04.04.2025 р.).
4. Бороденко Т. М. Боргова політика України в умовах збройного конфлікту / Т. М. Бороденко // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – №12. – С. 88-95.
5. Боцман Ю. О. Діяльність банківських установ на ринку державних цінних паперів: дис. д-ра філос.: 072. Київ, 2024. – 232 с.
6. Боцман Ю. О. Особливості розвитку ринку державних цінних паперів / Ю. О. Боцман, І. Б. Івасів // Формування ринкових відносин в Україні. – 2024. – №5 (264). – С. 12-18.
7. Боцман Ю. О. Роль банків у формуванні ринку державних цінних паперів: аналіз впливу та оцінка взаємодії / Ю. О. Боцман // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 59. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-97> (дата звернення 04.04.2025).
8. Буряченко А. Фінансування дефіциту державного бюджету: маневреність у контексті управління державним боргом / А. Буряченко,

А. Болдован, Н. Москаленко // Економіка та суспільство. – 2023. – №53. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-31> (дата звернення: 04.03.2025).

9. Ватаманюк-Зелінська У. З. Функціонування в Україні ринку державних облигацій внутрішньої позики / У. З. Ватаманюк-Зелінська // Економіка та суспільство. – 2021. – Вип. 30. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/616/590> (дата звернення: 26.03.2025).

10. Головач М. Ю. Фінансова безпека ринку цінних паперів в умовах війни / М. Ю. Головач // Modern Economics. – 2022. – № 34. – С. 36-42.

11. Данилюк М. М. Ринок державних цінних паперів в умовах фінансової нестабільності / М. М. Данилюк, М. В. Дмитришин // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2024. – Вип. 20. Т.2. – С. 316-324.

12. Жердецька Л. В. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності банків України на фондовому ринку / Л. В. Жердецька // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2021. – № 9–10 (286–287). – С. 11-17.

13. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України в 2020-2024 роках / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 12.04.2025).

14. Інформація про АТ КБ «ПриватБанк» та її інвестиційні послуги на ринках капіталу, пропонувані фінансові інструменти та інвестиційні стратегії, умови виконання договорів, витрати на їх виконання, а також будь-які інші пов'язані витрати / Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ovdp> (дата звернення: 24.04.2025 р.).

15. Квасницька Р. С. Сутнісно-функціональна характеристика фінансових інструментів і професійних агентів ринку ОВДП в Україні / Р. С. Квасницька, О. М. Гриценко, Т. В. Самкова // Ефективна економіка. – 2024. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3763/3798> (дата звернення: 24.03.2025).

16. Коваленко В. В. Діяльність банків на ринку цінних паперів / В. В. Коваленко // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 26. – С. 326-332.

17. Коваленко В. В. Ринок цінних паперів в умовах кризи економіки України / В. В. Коваленко // Регіональна економіка та управління. – 2016. – №5(12). – С. 31-34.

18. Койчева О. С. Теоретико-правові засади випуску та обігу державних цінних паперів / О. С. Койчева, Т. І. Білоус-Осінь // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2019. – № 2. – С. 73-82.

19. Котик О. В. Особливості випуску та розміщення державних цінних паперів / О. В. Котик, Ю. Ю. Клим'юк // Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». – 2023. – Вип. 1 (101). – С. 42-55.

20. Миколишин М. М. Аналіз діяльності банків України на ринку цінних паперів / М. М. Миколишин // Вісник університету банківської справи. – 2016. – № 3 (27). – С. 29-35.

21. Національний банк України. Офіційний сайт. Статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic> (дата звернення: 08.04.2025).

22. Облігації внутрішньої державної позики України / Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ovdp> (дата звернення: 24.04.2025 р.)

23. Онищенко Ю. І. Управління інвестиційною діяльністю банку: теорія та практика / Ю. І. Онищенко // Інфраструктура ринку. – 2018. – №25. – С. 738-745.

24. Порядок відбору та функціонування первинних дилерів : затверджено наказом Міністерства фінансів України № 757 від 10.06.2009 р. [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0596-09#Text> (дата звернення: 10.04.2025).

25. Приватбанк займає третину ринку роздрібного інвестування в український держборг / Медіа про фінтех та інноваційні технології FinTech Insider. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fintechinsider.com.ua/pryvatbank->

zajmae-tretynu-rynku-rozdribnogo-investuvannya-v-ukrayinskyj-derzhborg/ (дата звернення 24.04.2025).

26. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»: Постанова Кабінету міністрів України від 25.02.2022 р. № 156-2022-п. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.03.2025).

27. Про запровадження інституту первинних дилерів на ринку державних цінних паперів: Постанова Кабінету Міністрів України № 363 від 14.04.2009 р. [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.04.2025).

28. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. (зі змінами від 01.01.2025 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text> (дата звернення: 24.03.2025).

29. Рамський А. Ю. Ринок цінних паперів у питаннях та відповідях : навч. посіб. / А. Ю. Рамський. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. – 228 с.

30. Рейтинг первинних дилерів / Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk/rejting-pervinnih-dileriv> (дата звернення: 10.04.2004).

31. Рекуненко І. І. Роль банківського сектору в розвитку фондового ринку / І. І. Рекуненко, А. А. Шалда, В. О. Чийпеш // Ефективна економіка. – 2021. – № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9704> (дата звернення: 10.04.2025).

32. Рисін В. Трансформація ролі банків на ринку державних боргових цінних паперів / В. Рисун, С. Папірник // Економіка та суспільство. – 2022. – № 44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-6> (дата звернення: 10.03.2025).

33. Рудалева Л. В. Роль банків на фондовому ринку України в умовах модернізації економіки / Л. В. Рудалева // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 23. – С. 145-150.

34. Солошкіна І. В. Зарубіжний досвід регулювання у сфері фінансових послуг та можливості його використання в Україні / І. В. Солошкіна // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. Право. – 2020. – №29. – С. 197-205.

35. Татарин Н. Б. Вплив пандемії COVID-19 на ринок ОВДП в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку / Н. Б. Татарин, І. М. Юрченко // Проблеми економіки. – 2021. – №2 (48). – С. 210-216.

36. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» 2024 рік та висновок незалежного аудитора // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 20.04.2025).

37. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» за 2022 рік та висновок незалежного аудитора // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 20.04.2025).

38. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» за 2023 рік та висновок незалежного аудитора // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 19.04.2025).

39. Фролов Д. Діяльність банківських установ на фондовому ринку України / Д. Фролов // Актуальні проблеми економіки. – 2024. – № 12 (282). – С. 113-121.

40. Хома І. ОВДП як інструмент впливу на монетарне та фіскальне регулювання в Україні / І. Хома, І. Антощук // Економічний простір. – 2022. – № 181. – С. 64-71.

41. Черкасова С. В. Банківська інвестиційна діяльність на вітчизняному фондовому ринку / С. В. Черкасова // Підприємництво і торгівля. – 2019. – № 24. С. 51–58.

42. Шапран Н. Роль ринку ОВДП в системі державних фінансів України / Н. Шапран, М. Гапонюк, В. Шапран // Фінанси України. – 2023. – №11. – С. 116-128.

Додатки

Додаток А

Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця А 1 – Аналіз динаміки активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2024 роки

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %:	
	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2024, тис. грн	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
	Грошові кошти та їх еквіваленти	40566774	79648102	91121687	39081328	11473585	96,34
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	95716216	100376470	110706561	4660254	10330091	4,87	10,29
Кошти в інших банках	60233746	75061458	72150851	14827712	-2910607	24,62	-3,88
Кредити та заборгованість клієнтів	71355251	95637763	116999204	24282512	21361441	34,03	22,34
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	143919800	171470647	204240124	27550847	32769477	19,14	19,11
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	100242085	133798041	138683783	33555956	4885742	33,47	3,65
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	30243	30246	30246	3	0	0,01	0,00
Інвестиційна нерухомість	2154747	2339766	2005133	185019	-334633	8,59	-14,30
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	12051312	3616	3763	-12047696	147	-99,97	4,07
Відстрочений податковий актив	1100185	1951332	1629261	851147	-322071	77,36	-16,51
Основні засоби та нематеріальні активи	6617191	6689505	7145195	72314	455690	1,09	6,81
Інші фінансові активи	14097277	18191597	22715579	4094320	4523982	29,04	24,87
Інші активи	1589198	1414749	4403644	-174449	2988895	-10,98	211,27
Чисті активів, всього	549674027	686613291	771835030	136939264	85221739	24,91	12,41

Джерело: побудовано та пораховано за даними [36, 37, 38]

Продовження додатку А

Таблиця А2 – Аналіз динаміки зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2024 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %	
	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2024, тис. грн	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
	Кошти банків	329	486	5570	157	5084	47,72
Кошти клієнтів	464871501	549686644	611566106	84815143	61879462	18,24	11,26
Боргові цінні папери емітовані банком	2528	2628	2668	100	40	3,96	1,52
Інші залучені кошти	567788	3087561	6705137	2519773	3617576	443,79	117,17
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	2972075	25790403	21552955	22818328	-4237448	767,76	-16,43
Резерви за зобов'язаннями	5803423	5437546	6013144	-365877	575598	-6,30	10,59
Інші фінансові зобов'язання	13222380	13063856	21651327	-158524	8587471	-1,20	65,73
Інші зобов'язання	4140466	4383015	4843967	242549	460952	5,86	10,52
Субординований борг	304719	316500	350303	11781	33803	3,87	10,68
Усього зобов'язань	491885208	601768639	672691177	109883431	70922538	22,34	11,79

Джерело: побудовано та пораховано за даними [36, 37, 38]

Таблиця А3 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2022-2024 роках

Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення) у %	
	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2024, тис. грн	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
	Статутний капітал	206059744	206059744	206059744	0,00	0	0,00
Емісійні різниці	22690	22690	22690	0,00	0	0,00	0,00
Резервні та інші фонди банку	11448539	12958438	14846672	1509899	1888234	13,18	14,57
Резерви переоцінки	-2993739	10432374	14732494	13426113	4300120	448,47	41,22
Нерозподілений прибуток/ непокритий збиток	-156748415	-144628594	-136517747	-	8110847	-7,73	-5,61
Усього власного капіталу	57788819	84844652	99143853	27055833	14299201	46,81	16,85

Джерело: побудовано та пораховано за даними [36, 37, 38]

Таблиця А4 – Склад та динаміка фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2022-2024 роках

Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2024, тис. грн	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Чистий процентні дохід / витрати	39917417	59620969	66887284	19703552	7266315	49,36	12,19
Чистий комісійний дохід / витрати	20439858	24438766	27767863	3998908	3329097	19,56	13,62
Торговий результат	9504922	13756206	12608131	4251284	-1148075	44,72	-8,35
Інші операційні доходи	2759266	3075279	2609200	316013	-466079	11,45	-15,16
Інші доходи	611809	746313	636289	134504	-110024	21,98	-14,74
Всього доходів	73233272	101637532	110508767	28404260	8871235	38,78	8,73
Відрахування до резервів	16327500	4499763	2815349	-11827737	-1684414	-72,44	-37,43
Адміністративні та інші операційні витрати	22233786	24372510	26689284	2138724	2316774	9,61	9,51
Всього витрат	38561286	28872273	29504633	-9689013	632360	-25,12	2,19
Прибуток / (збиток) до оподаткування	34671985	72765259	81004134	38093274	8238875	109,86	11,32
Витрати на податок на прибуток	4474017	35000574	40863279	30526557	5862705	682,30	16,75
Прибуток / (збиток)	30197968	37764685	40140855	7566717	2376170	25,05	6,29

Джерело: побудовано та пороховано за даними [36, 37, 38]